

Upravništvo: Ljubljana, Puceljova ulica 3.
Telefon: 51-22, 51-23, 51-24
Izdatništvo: Ljubljana, Puceljova ulica 3.
Telefon: 51-22, 51-23, 51-24
Podružnica: Novo mesto: Ljubljanska cesta 42
Račun: za Ljubljansko pokrajino pri pokrajinskem zavodu št. 17.749, za ostale kraje: Italije Servizio Conti. C. n. n. No 11-3118
IZKljučno ZASTOPNIŠTVO: Ljubljana, A. K. A.
Unione Pubblicità Italiana S. A. MILANO

JUTRO

Cena cent. 80
Izšla vsak dan razen ponedeljka
Naročnina: 1000 L. letno
za izdatništvo pa L. 22.50.
Uredništvo:
Ljubljana, Puceljova ulica št. 3, telefon
51-22, 51-23, 51-24.
Kopiristi se ne vračajo.
CONCESSIONARIA ESCLUSIVA per la pubblicità di provenienza italiana ed estera:
Unione Pubblicità Italiana S. A. MILANO

Ugoden razvoj protinapada osnih čet v Egiptu

Nadaljnjih 100 avstralskih vojakov ujetih, nad 40 avtomobilov uničenih - Preprečen poskus angleškega izkrcanja v zaledju

Glavni stan italijanskih Oboroženih sil je objavil 2. novembra naslednje 890. vojno poročilo:
V severnem odseku egiptске fronte se še nadalje ugodno razvija protinapad osnih čet. V protinapadu je bilo ujetih kakih nadaljnjih 100 Avstralcov in uničenih nad 40 avtomobilov. Novi sunki proti našim postojankam v istem odseku, ki jih je pripravilo in podpiralo močno streljanje topništva, so bili ustavljeni.
Tudi poskus izkrcanja, izvršen v pretekli noči za hrbtom naših čet, je bil takoj onemogočen.
Italijanska in nemška letala so ponovno z dobrim uspehom poletela nad sovražniško vojsko. Nemški lovci so sestrelili 4 nasprotna letala, mnogo drugih pa so poškodovali na tleh.

Barbarski angleški napad na sanitetna letala

Berlin, 1. nov. s. V nemških vojaških krogih poudarjajo, da se huda angleška kršenja ženevske konvencije niso več kot čati. Po bombardiraju ambulanc in bolnic, ki so bile pod zaščito Rdečega križa,

je bilo izvršeno novo kršenje 15. oktobra proti nemškemu sanitetnim letalom, ki jih je večkrat napadlo 8 angleških bombnikov v zraku nad Sredozemskim morjem. Gre za dve sanitetni letali tipa »Junkers«, ki sta imela na obeh straneh trupa ter spodaj in zgoraj vidne znake Rdečega križa. Letali sta leteli brez spremstva proti Kreti iz Afrike. V napadu, ki je bil petkrat ponovljen proti enemu izmed obeh letal, je bil pilot hudo ranjen na levi roki, tako da je mogel letalo voditi le s skrajnim naporom do južne obale Krete, kjer je zasilno pristal. O drugem letalu ni nobene sledi. Vse iskanje je bilo doslej brezuspešno. Dne 16. oktobra je radio Kairo, ki je pod angleško kontrolo, oddaljal takole sestavljeno poročilo Reuterja: Naši lovci so sestrelili eno letalo »Junkers 52« južno od Krste. Ker ni bilo 15. oktobra v tem prostoru drugih napadov na nemška transportna letala, kakor je ugotovila preiskava, in ker 15. oktobra ni bilo pogrešano nobeno letalo »Junkers 52«, razen zgoraj imenovanega sanitetnega letala, potrjuje angleško uradno poročilo hudo kršenje ženevske konvencije, katerega je izvršilo angleško letalstvo.

Ustanovitev japonskega ministrstva za Veliko vzhodno Azijo

Novo ministrstvo vodi priznani finančni strokovnjak Kazuo Aoki

Tokio, 1. nov. s. Uradni list objavlja cesarske odločbe o ustanovitvi ministrstva za Veliko vzhodno Azijo in o novi upravi ureditvi Japonske. Imenovana sta bila minister novega ministrstva Kazuo Aoki in njegov namestnik Kumaiki Yamanoto. Novo ministrstvo ima naslednje štiri oddelke: splošne zadeve, mandžurske zadeve, kitajske zadeve, zadeve za južna področja.
Kazuo Aoki je 53 let star. Bil je v vladi Abeja od avgusta 1939 do januarja 1940 finančni minister. Letos v aprilu je bil imenovan za člana vrhovnega gospodarskega sveta kitajske nacionalne vlade. Te posle je opravljal do poltoja, ko je bil imenovan za ministra brez listnice. Udeležil se je številnih finančnih misij.
Kumaiki Yamanoto je največja avtoriteta na področju zunanje politike glede držav vzhodne Azije. Živel je mnogo let tudi na Kitajskem, kjer je bil nedavno imenovan za pomočnika zunanjega ministra Yamanoto je nadomestil kot ministrskega pomočnika v zunanjem ministrstvu Šiniki Macumoto.

kongom ter Mandžurijo, Notranjo Mongolijo in severno Kitajsko. Brzojavne zveze bodo pričele delovati 1. novembra in bo mogoče pošiljati brzojavke med Hongkongom in vsemi važnejšimi mesti navedenih vzhodnoazijskih pokrajin.

Izgredi v Indiji

Bangkok, 1. nov. Iz Bombaja poročajo, da je policija zaradi večerajšnjih spopadov v evropskih okrajih aretirala nadaljnjih 200 oseb. Kolono demonstrantov, ki je hotela korakati skozi središče mesta, je razpršila konjenica. Dve ženski, ki so ju konji potepali, so odpeljali v brezupnem stanju v bolnico. V bližini Karačija se skočil s tira tovorni vlak.

Neuspela ameriška strategija na Pacifiku

Odmevi porazov ameriške mornarice ob Salomonskem otočju

Tokio, 1. nov. s. Na današnji konferenci tiska je zastopnik vlade poudaril v komentarju o vojnih dogodkih na vzhodnem Pacifiku, da se je bedno izjalovila, kakor kažejo izjave odgovornih ljudi in pisanje ameriškega tiska, ameriška strategija, ki se je izvajala, da bi se zopet osvojila izgubljena premoč na tem področju Pacifika. Usoda severnoameriških sil, ki so tu ostale, je zapečaten.

Tokio, 1. nov. s. List »Asahi« poudarja v uvodniku, ki je posvečen nedavnim vojnim dogodkom na južnem Pacifiku, da je japonska mornarica, čeprav ji niso znane vse podrobnosti o bitki, ki je ugotovila namero Američanov, da s silo zopet pridobi nekdanjo oblast na južnem Pacifiku, povečala budnost in ob 26. oktobra, ko je opazila severno od otoka Santa Cruz sovražniško skupino štirih nosilcev letal, dveh bojnih ladij in drugih manjših edinic, spustila s ene svojih nosilcev letal torpedna letala in bombnike, ki so zadali hudo udarec sovražniški eskadri, preden se je mogla razvrstiti za boj. Znano je, da se je prvi uspeh v teku dneva še povečal. »Asahi« objavlja tudi dopis iz Rima in Berlina o navdušenju obeh narodov oziroma zaradi japonske zmage na južnem Pacifiku.

Tokio, 1. nov. s. Iz nadaljnjih poročil nekega japonskega vojnega dopisnika o potopitvi nosilke letal »Wasp« se dozna, da je bilo mogoče z japonske podmornice, ki je potopila ameriško ladjo, opazovati potapljanje te edince. »Wasp« so objeli po napadu plameni. Nosilka letal je obržala ravnovesje. Nosilka letal »Hermes« se je n. pr. ob napadu takoj nagnila na stran, toda na zadnjem delu ladje so se dvigali visoki plameni. Ladjo so obkrožali številni rušilci. Malo pred 18. uro, ko je bilo vzletišče skoraj že polovico pod vodo, se je »Wasp« dvignila navpično in se potopila. V tem trenutku je posadka japonske podmornice navdušeno vzkliknila »Banzai«.

Velik požar v Šanghaju

Šanghaj, 2. nov. s. Nočni požar, ki je izbruhnil na periferiji Šanghaja, je uničil nad 1000 koč revnega Šanghajskega prebivalstva. Nad 500 Kitajcev je ostalo brez strehe.

Obnova direktnih brzojavnih zvez s Hongkongom

Tokio, 2. nov. d. Agencija Domei javlja iz Hongkonga, da je bila v tamkajšnjem prometnem uradu napovedana obnova direktnih brzojavnih zvez med Hong-

Mesto Alagir na Kavkazu zavzeto

Važen kavkaški prehod zaprt - Letalski napad na Ordžonikidze Izjalovljeni sovjetski protinapadi južno od Stalingrada

Iz Hitlerjevega glavnega stana, 2. nov. Vrhovno poveljništvo nemške vojske je objavilo danes naslednje poročilo:
Po težkih, toda uspešnih borbah za postojanke po bunkerjih severno od železnice proti Tuapseju se je pehota na težavnem gorskem terenu prebila dalje. Deli sovražnika so bili obkoljeni in uničeni, več protinapadov pa odbiti.
Zapadno od Tereka so lastni siloviti napadi na zelo težavnem ozemlju vrgli trdovratno brančega se sovražnika preko številnih odsekov na tej fronti. Zavzeto je bilo mesto Alagir in s tem zaprta važna gorska cesta. Letalstvo je podpiralo boje vojske na kopnem ter obstreljevalo transportne in železniške naprave mesta Ordžonikidze (Vladikavkaz).

Južno od Stalingrada so se izjalovili ponovni napadi sovražnika, podprti od oklopnih sil. Severno od mesta je sovražnik brezuspešno poskušal izkrcati se. Dve topničarki in več velikih čolnov za izkrcavanje je bilo potopljenih, razen tega pa poškodovana še ena topničarka in pripeljalnih več sto ujetnikov.
Rumunski bojni letalci so učinkovito obmetavali z bombami železniške proge na fronti ob Donu. Severno od Slivnega so se izjalovili krajevni napadi sovražnika.
V srednjem in severnem odseku fronte obojestransko delovanje izvidniških in napadalnih oddelkov.

Protinapad nemških in italijanskih čet v severnem odseku fronte pri El Alameinu se je večeraj nadaljeval in povzročil sovražniku nove najtežje izgube, posebno v odseku neke avstralske divizije. Nemško in italijansko letalstvo je delovalo predvsem nad izhodiščnimi postojankami sovražnika. Z bombnimi zadetki je bilo težko prizadetih večje število ciljev. Lovska letala, ki so spremljala bombnike, so brez lastnih izgub sestrelila 4 angleške lovce.
V času od 11. do 31. oktobra je izgubilo angleško letalstvo 306 letal in sicer 187 nad Sredozemskim morjem in nad severno Afriko. V istem času je bilo v borbi proti Angliji izgubljenih 88 lastnih letal.

Iz Hitlerjevega glavnega stana, 1. nov. s. Vrhovno poveljništvo nemške vojske je izdalo naslednje poročilo:
V operativnem odseku Tuapseja je bilo zavzetih več sovražnih postojank. Protinapadi, ki jih je izvedel nasprotnik, so bili odbiti.

Na morju pred Tuapsejem je bil potopljen z bombami in sovjetski trgovinski parnik s 3000 tonami. Zapadno od Tereka so naše napadale čete, katere je uspešno podpiralo letalstvo, zavzele postojanke nasprotnika in potem, ko so prekoračile reko na več krajih, odbile sovražnika zelo daleč.

Nadaljnja podrobnost, ki jo odkriva poročilo, je ta, da je bila nosilka letal potopljena v vodah, kjer je bil izgubljen tudi rušilec »Porter«. V kasnem priznanju ameriškega mornariškega ministrstva ni navedeno niti ime potopljene edince. To izredno zakasnelo priznanje slabo prikriva druge, nič manj hude udarce, ki jih je ameriška eskadra sprejela v Pacifiku ob priliki zadnje bitke pri Salomonovih otokih.

Berlin, 1. nov. s. Ameriško mornariško ministrstvo je objavilo, da so letete trdnjave znova napadle japonsko pomorsko eskadro, ki se je »umaknila« od Salomonovih otokov. V nekem odstavku ameriškega poročila se navaja, da se je potopila ameriška nosilka letal, ki je bila 26. oktobra zadeta severovzhodno od Guadalcanara.

Kakšno podlago imajo zatrčila iz Washingtona, pravijo v tukajšnjih pristojnih krogih, se je lahko ugotovilo pretekli teden, zlasti pa v soboto o priliki tiskovne konference. Mornariški državni tajnik polkovnik Knox je izpolnil vrsto grobih mistifikacij in izjavil novinarjem, da pri Salomonovih otokih ni bilo nobene pomorske bitke. V dnehi, ko so Japonci dosegli veliko zmago, kakor je javil Tokio, ameriške pomorske sile sploh niso bile na področju, ki ga navaja japonsko mornariško ministrstvo. Knox je torej šel tako daleč, da je hotel dopovedati, da so Japonci bili žrtve halucinacije.

To odkritje, piše »Börsenzeitung«, je jako čudno. Knox torej zanika v celoti ogromne izgube ameriške mornarice na Pacifiku, čudno pa je, zakaj je ameriško mornariško ministrstvo pretekli torek objavilo izgubo nekega rušilca, ki ga je potopile japonske edince, kakor tudi poročilo o hudem poškodovanju neke nosilke letal, iste nosilke letal, ki se sedaj priznava za izgubljeno. Čudno je tudi, da je Roosevelt oddilnil odgovore na vsa vprašanja novinarjev in da so dopisniki angleškega tiska, ko so pisali o neki seji vojnega sveta za Pacifik, ki je bila na dan po pomorski bitki, soglasno govorili o veliki potrtosti. Resnica je, zaključuje list, da je Knox imel povelje ustvariti za vsako ceno ugodno razpoloženje, kakor bi mornariško ministrstvo lahko priznalo, da Japonci niso bili žrtve kake halucinacije.

Letalski alarm v San Franciscu

Buenos Aires, 1. nov. s. Včeraj so imeli v San Franciscu letalski alarm. Tudi po vsem področju kalifornijske obale so imeli alarm, ker so prisluškovalne straže opazile neznan letala.

Nemška vojska in letalstvo sta uničila dva oklopna vlaka.

Na Kaspiškem morju je bilo zažganih in potopljenih 9 velikih transportnih in tovornih ladij, med njimi 4 petrolejske ladje.

Južno od Stalingrada je sovražnik obnovil svoje protinapade ne da bi dosegel kak uspeh. Popolnoma se je ponesrečil poizkus prekoračenja Volge severno od mesta a strani nasprotnih sil, ki so obstojale iz več bataljonov. Določeno število velikih čolnov je bilo potopljeno in množica sovražnih sil je bila uničena ali ujeta. Bombe in orožje letalstva so zadale topovske postojanke sovražnika na vzhodnem obrežju Volge.

Severno od Astrahana so bombe zadale 13 splovov. Zažgan je bil vlak, natovrjen s gorivom.

Na fronti ob Donu so italijanske čete znova odbile sovražni poizkus prekoračenja reke. Madžarski lovci, ki so spremljali lastne bombnike, so sestrelili 4 sovjetska letala.

Južnovzhodno od Ilmenskega jezera so oddelki vojske in letalstva odbili protinapade, ki jih je izvedel sovražnik. Na Ladokskem jezeru je sovražnik izgubil eno tovorno ladjo in en vlačilec, ki so ju zadale bombe. En motorni torpedni čoln je bil poškodovan. Murmansk je bil znova napaden iz zraka podnevi in ponoči.

V oktobru potopljenih 113 sovražnih ladij s 730.575 tonami

Podrobnosti o vdoru nemških podmornic na Indijski ocean

Kakor je bilo objavljeno že s posebnim poročilom, so nemške podmornice kljub trajajočim jesenskim nevihtam nadaljevale svoje operacije proti sovražnim konvojem na Atlantiku. Včeraj je neki skupini nemških podmornic uspelo dobiti stik v višini Kanarskih otokov z nekim konvojem, prihajajočim z juga in usmerjenim proti Angliji. Ob mraku so nemške podmornice napadle s koncentričnim manevrom ta močno zaščiteni konvoj z dragocenimi surovinami iz Afrike s skupno 101.000 tonami.

Kakor je objavljeno izredno poročilo so nemške podmornice v lovskih operacijah proti sovražnim prevoznim ladjam, prvi prihajajočim z Atlantika, vdrle v obrobne vode Indijskega Oceana in potopile na odprtem morju v vzhodni smeri od rta Agulhasa in južne točke afriškega kontinenta, kakor tudi v vodah pred Kapskim mestom 8 ladij s skupno 101.000 tonami.

Ostanki konvoja, ki je bil hudo zadet v višini Kanarskih otokov v noči od 30. na 31. oktobra, so bili predmet nadaljnjih napadov s strani naših podmornic, ki so potopile nadaljnje štiri ladje s skupno 30.131 tonami. Te ladje so pripadale prej omenjenemu konvoju, ki je bil popolnoma razpršen. Tako so bile samo temu konvoju zadane izgube, 18 ladij s skupno 131.131 tonami. Na ta način so naše podmornice zadale sovražniku izgubo nadaljnjih 82.649 ton trgovskega brodarstva ter so potopile v zadnjih 6 dneh v meseboj zelo oddaljenih operativnih predelih 41 ladij ter zadale angloameriški trgovski mornarici izgubo nad en četrto milijona ton.

V borbi proti angloameriški trgovinski plovi je nemška vojna mornarica potopila v oktobru 111 ladij s skupno 720.575 tonami.

Ta uspeh je bil dosežen predvsem s neutrudnim udeleževanjem podmornic, 10 nadaljnjih sovražnih ladij je bilo poškodovanih s torpedi. Letalstvo je potopilo dve trgovinski ladji s kupno 10.000 tonami ter je razen tega poškodovalo en velik trgovinski parnik in eno plavajočo ladjedelnico.

Angleška vojna mornarica je v isti dobi izgubila en rušilec, dva stražna čolna, 7 motornih torpednih čolnov in 12 izkrcevalnih čolnov, ki so bili uničeni z letalskimi napadi.

Prodiranje pri Nalčiku

Berlin, 2. nov. s. Prodorne operacije, ki so jih zaključile pretekle dni nemške in zavezniške udarne čete zlasti v obeh kavkaških odsekih in ki so bile odločilnega pomena, česar niti sovražna propaganda ne more zanikati, se po sodbi tukajšnjih vojaških krogov bolj naglo razvijajo. Južno od Nalčika, mogočnega stebra, na katerem je slonel ves sovjetski obrambni sistem v tem predelu, so nemški oddelki potem, ko so prekoračili bolj ali manj važne pritoke Tereka, napredovali in so sedaj sovražniku za petami. Sovražniški poizkusi, da bi zadržal prodiranje, so se izjalovili. Sovražnik se je umaknil na nove postojanke. Med tem ko prednje straže nemških naslaskovalnih čet zasledujejo sovražnika, naglo gradijo kakor se je davi doznalo iz pristojnega vira, močni oddelki in-

V Egiptu je sovražnik znova prešel v napad z uporabo močnih oklopnih in pehotnih skupin. Po hudih borbah je bila sovražna akcija z našimi protinapadi združena. Bitka se nadaljuje.

Nemški in italijanski sturmglavci ter lahki bombniki, ki so do skrajnosti zastavili vse svoje sile, so zadali Angličem hude izgube.

V Sredozemskem morju je neka podmornica potopila eno tovorno jadralnico.

Manjši število angleških letal je ob zaščiti oblakov podnevi preletelo zasedeni predel na zapadu ter Nemški zaliv in severno zapadno Nemčijo. Bombe so v nekaterih krajih povzročile stvarno škodo. Sestreljenih je bilo 7 sovražnih letal.

V borbi proti Angliji je nemško letalstvo večeraj podnevi kakor tudi ponoči izvedlo povračilne napade v zaporednih valovih na mesto Canterbury. Zažigalne in rušilne bombe, ki so bile večjina odvržene iz majhne višine, so povzročile znatno škodo in obsežne požare. Lovske eskadre, ki so spremljale bombnike, so sestrelile 3 angleške lovce. Druga bojna letala, so bombardirala vojaške objekte v raznih krajih južnovzhodne Anglije, med njimi Dover.

Nalčik - nova lovriška za rumunsko vojsko

Bukarešta, 1. nov. s. Z velikim poudarkom objavljajo rumunski listi vest o zavzetju Nalčika in pisejo, da predstavlja nov uspeh rumunske vojske. Po Odesi, Sevastopolju, Donu in Kerču, pišejo listi, je rumunska vojska napisala z zavzetjem Nalčika, ki znači nadaljni korak proti končni zmagi, novo stran slave.

Naraščajoče sovjetske vojne težkoče

Berlin, 1. nov. s. Mednarodna obveščevalna agencija doznava iz vojaških krogov, da se sovjetsko poveljništvo zdaj prizadeva pripraviti drugo zimsko vojno. Sovjetske čete so bile znatno ojačene v odseku Sukinitoja in v odseku Toropca. Posebna formacija, ki se imenuje »Stalinov zbor«, se ustanavlja. Na jugu je bila sestavljena nova formacija tankov, obstoječa iz 4 motoriziranih brigad in iz ene divizije strojnjarjev. Vendar šteje motorizirana skupina komaj 15 ali 18 tisoč moč, ker Sovjeti ji niso mogli opremiti več. Iz tega je sklepati, da boljševiki naletavajo vedno bolj na težkoče pri nabiranju moštva in obkroževanju z vojnimi potrebščinami.

Rdeče letalstvo na fronti je bilo povečano glede na sovjetski položaj v zadnjih dneh. Menijo, da je bilo poslanih v srednji odsek fronte kot ojačenje 200 letal, predvsem bombnikov in izvidniških letal, ki so bili odvzeti s severnega odseka. Te skupine so utrpeli že zelo velike izgube. Eskadra 10 letal, ki je hotela napasti Vitebsk, je bila v celoti uničena.

Velike priprave so bile opažene tudi v boljševiških postojankah proti nemškemu obrambnemu sistemu. Toda izvidniška letala opazujejo zbiranje sovražnih čet, jih nadzorujejo in neprekinjeno fotografirajo. Tako so nemški bombniki lahko napadli cilje v zaledju fronte, vasi, kjer je mirgelo čet, nove topovske postojanke, skladišča streliva in oskrbovalna središča. Vse železnice, ki vodijo v zbiralna središča za čete, so noč in dan pod točo bomb. Po zbranih informacijah ter po izjavah dezertirjev in ujetnikov sodijo, da so krvave izgube boljševikov dosegle že 25 odstotkov efektivnosti, potrebnih in vozil, pripravljenih in zbranih za ofenzivo.

Proslava 20 letnice Pohoda na Rim v Ljubljanski pokrajini

V Črnomlju

Nadzornik področja tov. Emilio Cassanego je v spremstvu krajevnih hierarhov ob 10.45 posetil poveljništvo vojaške posadke, kjer ga je sprejel Zlata svetinja polkovnik Ciamabilla in častniki posadke. Nadzornik je izrazil bratske pozdrave Črnih srajc slavnemu 23. polku »Coma«, ki je tudi praznoval obletnico svoje ustanovitve.

Nato so se na trgu Viktorja Emanuela III. zbrale čete in ljudstvo okoli odrca, na katerem so bili polkovnik Ciamabilla, predstavniki krajevnih oblasti in zastopstvo častnikov raznih oddelkov. Tovarši Cassanego je po naročilu Zveze fašistev v Ljubljani očrtal pomen zgodovinskega dneva ter podal poročilo o delu Fašizma v 20letnem poslanstvu političnega in socialnega prizadevanja. Nato je prebral ljudstvu poročilo, ki ga je četam naslovil Zvezni tajnik Orlandini, ter žel toplo odobraval. Slovesnost se je zaključila s Kraljevo koračnico in Giovinezzo, ki jo je igrala polkovna godba. Nato so zastopniki oblasti prisostvovali telovadnim prireditvam članov GILL-a ter posetili novo menzo za delavce, ki jo je ustanovil čestni odbor.

Popoldne je nadzornik področja v spremstvu poveljnika posadke ter hierarhov odšel k oddelkom, razmeščenim v raznih krajih, ter jim je razdelil denarne nagrade in druga darila. Slavnostni dan je bil zaključen zvečer s brezplačno kinematografsko predstavo občinskega Dopolavora.

V Cerknici

Proslave so se udeležili častniki in vojaški posadke ter zastopniki oblasti in je med svečanostjo vladalo pomorno navdušenje. Zaključena je bila s petjem popevk Revolucije.

V Logatcu

Ob 9. je bila ob prisotnosti zastopnikov vseh političnih, vojaških in civilnih oblasti odslužena slovesna maša za padle. Ob 10. je imel tovariši Umberto Cungi in bivši dvorani Sokola, ki je bila napolnjena z vojaški in ljudstvom, ob prisotnosti predstavnikov oblasti, med katerimi so bili generalni poveljniki vojaškega področja, komisar, nadzornik področja, vsi častniki in politični tajniki, govor o pomenu Pohoda na Rim. Nato so nadzornik področja in hierarhi posetili vojaške v vojni bolnišnici ter jim izročili pozdrave Zveznega tajnika in ljubljanskih Črnih srajc, darove, cigarete in razne potrebne stvari.

V Metliki

Ob 15. je na glavnem trgu ob prisotnosti župana, poveljnika vojaške posadke, častnikov, kapitana javne varnosti, fašistov, predstavnikov GILL-a, duhovščine in raznih oddelkov posadke govoril I. senior Luigi Jerzi o pomenu 20. obletnice Pohoda na Rim in so bile njegove besede sprejete z velikim navdušenjem. Slavnost se je začela in zaključila s pozdravom Duceja, ki ga je odredil poveljnik občinskega GILL-a v Metliki.

V Velikih Laščah

Ob 8. so se zbrale na glavnem trgu Črne srajce 4. bataljona »Montagna« ter po en oddelk strojničarjev in topničarjev. Ob 8.30 so prispeli poveljniki posadke I. senior Gardini, častniki bataljona in ostale vojske, politični tajnik in odposlanec Zveze fašistev iz Ljubljane skvadrast Madori.

Poveljnik je najprej odredil pozdrav Kralju in Duceju ter se spomnil padlih. Tov. Madori je prečital spomnilo Zveznega tajnika, nato pa je z vznešenimi besedami orisal veliki pomen Pohoda na Rim.

Poveljnik 4. bataljona Črni srajci se je zahvalil Zveznemu tajniku za tovariško pozornost posadki ter je zaključil svoj govor z lepo pohvalo svojim vojakom, ki so v smelih akcijah očistili področje upornikov. Proslava je bila zaključena s petjem Giovinezze.

V Kočevju

Ob 10. je civilni komisar tov. Sigoreo v spremstvu političnega tajnika Giacomellija posetil poveljništvo vojaške posadke, kjer je bil sprejet s pozdravi in mu izročil pozdrav Črni srajc oddelkom vojske.

General Quarra se je ob prisotnosti načelnika glavnega stana polkovnika Fantina ter polkovnikov Bruna Spinellija in Ferrarja, poveljnika divizijskih oddelkov, zahvalil civilnemu komisarju za tovariška voščila.

Ob 10.30 so nadzornik področja, politični tajnik general Quarra in skupina častnikov odšli na novi sedež Dopolavora Oboroženih sil. Nato sta general in civilni komisar posetila vojaško bolnišnico, kjer je tajnik Fašista izvršil razdelitev denarnih zneskov, ki jih je poklonil Visoki komisar, in daril, ki jih je poslal Zvezni tajnik.

Ob 16. je imel v gledališču Dopolavora ob navzočnosti zastopnikov vojaških in civilnih oblasti tov. Sigoreo slavnosten govor o pomenu Pohoda na Rim. Slovesnost se je končala s pozdravom Kralju in Duceju.

V Novem mestu

Tudi dolenska metropola je svečano proslavila 20letnico Pohoda na Rim in že v zgodnjih jutranjih urah se je vse mesto odelo v svečano obleko ter so iz vseh javnih in zasebnih poslopj vihrale državne trobojnice.

Proslava sama se je pričela ob 8. na trgu Littorio z dviganjem zastave. Temu svečanemu obredu so, kakor tudi vsem ostalim proslavam, privrkat uradno prisostvovali člani in članice novomeškega Gilla v novih krojih. Ob 9. je bila nato na stadionu svečana služba božja, istočasno pa so se podali okrajni komisar konzul Mannu-Ricci, član zveznega direktorja dr. Alessani in politični tajnik g. Alfio Varini k generaloma poveljnikoma divizij »Isonzo« in »Alpskih lovcev« ter je konzul Mannu-Ricci ob prisotnosti častniškega zbora obeh divizij predal obema generaloma-poveljnikom pozdrave Črni srajci. Sledil je obisk vojaške bolnišnice z obdarovanjem ranjenecv in obisk vojaških grobov na pokopališču s polaganjem venca.

Ob 11. se je zbral vojaštvo in fašisti v Prosvetnem domu, ki je bil ves odtel v državne in fašistične zastave. Svečanosti v Prosvetnem domu sta prisostvovala tudi

oba generala poveljnika divizij »Isonzo« in »Alpskih lovcev« general Ekse, Cerrutti, okrajni komisar politični tajnik in zastopniki vojaških in civilnih oblasti. Kot slavnostni govornik je član zveznega direktorja dr. Alessani s toplimi in navdušenimi besedami slavil 20letnico Pohoda na Rim ter prikazal trajnost te revolucije in logično zvezo med Pohodom na Rim in protiboljševiško vojno.

Gospodarstvo

Velik razmah italijansko-madžarske trgovine

V zvezi z nedavno sklenitvijo novega trgovinskega sporazuma med Italijo in Madžarsko, v katerem je določen obseg blagovne izmenjave v gospodarstevih l. 1942-43, so zanimivi podatki, ki jih je pravkar objavil madžarski državni statistični urad o madžarski zunanji trgovini v prvem letošnjem polletju. Ta statistika kaže nov velik razmah italijansko-madžarske blagovne izmenjave.

Celotna vrednost madžarskega izvoza se je letos v prvem polletju povzpela na 499.7 milijona pengov (lani 304.7), celotna vrednost uvoza pa se je dvignila na 465.4 milijona pengov (306.8). Sorazmerno se je najbolj povečala madžarska trgovina z Italijo, kajti madžarski uvoz iz Italije se je v primeri z lanskim prvim polletjem potrojil. Narasel je letos v prvem polletju 150.0 milijona pengov (lani 50.7) in je dosegel enako vrednost kakor v vsem letu 1941 in letu 1940 pa je znašal šele 55.8 milijona pengov.

Tudi madžarski izvoz v Italijo se je skoro podvojil. Dosegel je v prvem polletju 89.9 milijona pengov (lani v prvem polletju 47.5) nasproti 113.8 milijona v vsem letu 1941 in 84.0 milijona v vsem letu 1940. Delež Italije v madžarskem uvozu se je letos v prvem polletju dvignil že na 32.2% (lani v prvem polletju 20.5%), medtem ko je na Italijo odpadlo 18.0% vsega madžarskega izvoza (lani v prvem polletju 14.4%).

Tudi blagovna izmenjava v prometu z Nemčijo se je povečala in je znašal madžarski uvoz iz Nemčije v prvem polletju 225.2 milijona pengov (185.3), madžarski izvoz v Nemčijo pa 272 milijonov pengov (179.8). Navzlic temu je delež Nemčije v madžarskem uvozu nazadovno od 58.7 na 48.4%, pri izvozu pa od 60.0 na 54.4%. Povečal se je tudi blagovni promet s Češkomoravskim protektoratom in s Slovaško.

Madžarska trgovinska bilanca v prometu z Italijo je bila v prvem polletju pasivna za 60 milijonov pengov, ker je bil madžarski uvoz iz Italije precej večji kakor madžarski izvoz v Italijo. Ta okolnost bi bila v nedavnem italijansko-madžarskem trgovinskem sporazumu upoštevana in bodo v novem gospodarskem letu 1942-43 povečane količine madžarskega izvoza v Italijo, da se doseže kritje salda.

Inventar zalag raciniranih tekstilnih izdelkov, oblačilnih predmetov in obutve

Združenje industrijev in obrtnikov za Ljubljansko Pokrajino opozarja vsa industrijska in obrtna podjetja (proizvajalce in konfizioniste), uvoznika in izvoznika podjetja, da morajo po odredbi Visokega komisariata v zvezi z uvedbo novih oblačilnih izkaznic sestaviti inventar zalag racinirane obutve, oblačilnih izdelkov, oblačilnih predmetov, kovčgov in torb iz usnja po stanju o polnoči na dan 31. oktobra 1942-XXI. Inventar se bo moral sestaviti ločeno za vsako podjetje, delavnico, skladišče, prodajalnice itd., četudi se nahajajo v isti občini, in to na posebnih obrazcih v treh izvodih za vsako podjetje, delavnico oziroma skladišče.

Zaloge omenjenih predmetov se bodo morale vpisati v posebej za ta namen določene obrazce in to:

1.) obrazec št. 1 tkanine za obleke, podloge in za osebno perilo, 2.) v obrazec št. 2 konfizionirana oblačila, klobuki, rokavice in kravate, 3.) v obrazec št. 3 kožuho-hovino in konfizionirano osebno perilo, 4.) v obrazec št. 4 pletenine, nogavice, trgovske preje in čevlje, 5.) v obrazec št. 5 pa tkanine za pohištvo, tapete, kovčge, torbe iz usnja, tkanine za hišno perilo konficionirano hišno perilo, prejšnje za šivanje in vezenje. Slednji se sestavi na posebni tiskovini še posnetek iz pravkar omenjenih prijav. Vsak izmed navedenih obrazcev, kakor tudi posnetek, mora biti sestavljen v treh izvodih.

Pozivajo se vsa prizadeta industrijska in obrtniška podjetja, da nujno naročijo v pisarni Združenja, Beethovnova ul. 10 potrebno količino ustrežajočih tiskovin za inventar.

Maksimalni cenik št. 8

V nedeljski številki smo na tem mestu navedli iz novega maksimalnega cenika št. 8, ki je veljaven od 2. t. m., nove maksimalne cene v trgovini na drobno. V naslednjem navajamo še nove maksimalne cene, ki veljajo v trgovini na debelo:

Cene na debelo so naslednje (vse franko skladišče prodajalca, vključno embalažo, izvenšir pri kisu, in vreče, brez trošarin):

- 1.) Testenine iz enotne moke 355 lir za stot; enotna pšenična moka 241.30 lir za stot (227.30), enotna koruzna moka 195 lir za stot; riž Splendor 272.75 lir za stot; fižol navadni 520 lir za stot (405), boljši 600 lir za stot (455).
- 2.) Jedilno olje (olivno) 1511.35 lire za stot; slanina osoljena 1587.25 lire za stot; mast 1473.65 lire za stot; surovo maslo 2650 lire za stot; marmelada v steklenih lončkih do 1 kg. I. vrste 1502 lire, II. vrste 1293 lire za stot; v posodah iz lepenke do 1 kg. I. vrste 1310, II. vrste 1156 lir za stot; v posodah iz lesa ali drugega materiala do 1 kg. I. vrste 1210, II. vrste 1057 lir za stot; v posodah iz lepenke do 1 kg. I. vrste 1103, II. vrste 948 lire za stot; v posodah iz lesa do 1 do 5.5 kg. I. vrste 1114, II. vrste 960 lir za stot; v čebričkih iz lesa do 6 do 25 kg. I. vrste 1032, II. vrste 875; trda marmelada v kosih po 50 g brutto 1152 lire za stot,

Popoldne je novomeški Dopolavoro priredil dve filmski predstavi, ob 14. za vojaštvo in ob 16. za člane Gilla in njihove starše. Ob 17. je nato godba divizije »Alpskih lovcev« priredila pred rotovžem promena koncert, ob 18. pa so bile svečane proslave zaključene s smenjanjem zastave pred rotovžem ob eviranju državne in fašistične himne. Tudi temu svečanemu obredu je poleg vojaštva prisostvovalo mnogo občinstva in člani novomeškega Gilla v kroju.

Celotna proslava je napravila na vse prebivalstvo najgloblji dojem.

po 100 g brutto 1094, po 250 g netto 1115, po 500 g netto 1063, po 1 kg netto 1018, po 5 kg netto 948 lir za stot; marmelada s sadjem v kosih trda v oblikah do 400 g, v parafiniranem papirju in kartonu za vsakihi 100 kosov 596 lir; paradižnikova konzerva, dvakrat zgostena, odprta ali v dozah 877.80 lire za stot, trikrat zgostena 952.80 lire.

3.) Kis: 4% vinski 400 lir za hl, spirtni 250 lir za hl.

4.) Mleko: kondenzirano, zaboj z 48 dozami po 880 g 634.50 lire, zaboj z 48 dozami po 385 g 301.30 lire.

5.) Sladkor: sladkorna sipa 736 lir za stot, sladkor v kockah 749.20.

6.) Drva mehka, franko vagon postaja Ljubljana 23.40 lire za stot, franko skladišče mestne občine 28 lir za stot; trda drva, franko vagon postaja Ljubljana 27.50, franko skladišče mestne občine 32.10 lire za stot; ogelje vilano in suho, franko vagon nakladalna postaja 90 lir za stot; enotno mlo s 23 do 27% kisline 361 lir za stot.

Gornje maksimalne cene določajo v kategoriji obliki mejo, pod katero se morajo stvarno gibanje cene pri veletrgovcih in trgovcih na drobno; iz tega naravno sledi, da je mogoče prodajati nižje, kakor po maksimalni ceni, toda nikoli višje. Trgovci na drobno, ki nimajo v zalogi blaga cenejših vrst, so dolžni prodati potrošniku po isti maksimalni ceni enako blago višje vrste.

Cene na debelo je razumeti za blago franko skladišče prodajalca, brez trošarin (ki je vsota le v cenah za drobno prodajo). Pri prodaji na debelo je cenik obvezen za vsa pokrajina, pri prodaji na drobno pa le za mestno občino Ljubljano, velja pa kot smernica pri urejanju cen za okrajna načelstva, ki lahko za svoja območja določijo še nižje cene, vse popravke navzgor pa morajo predhodno predložiti v odobritev Visokemu komisarju.

Ta maksimalni cenik mora biti izbežen v vseh skladiščih, prodajalnih in obratovalnicah, ki prodajajo v njem navedeno blago, in sicer na vidnem in kupcu lahko dostopnem mestu. Prav tako morajo biti na posameznih predmetih, namenjenih za prodajo na drobno, listki z označbo cen. Isto velja za cenik sirov, ki ga je razmnožilo Združenje trgovcev v Ljubljani.

Dostava goriva na dom se sme zaračunati po 3 lire za stot. Tehtarina in kolek se računajo posebej. Enako se lahko računajo in izkazuje posebej državne takse pri dobavi javnim ustanovam.

Vsaka kršitev teh predpisov se bo preganjala kazensko po naredbi o cenah z dne 12. marca 1941 in ostalih zakonitih predpisih.

Blago, za katero so bile cene objavljene v prejšnjih maksimalnih cenikih, sedaj pa cene ne bi bile vsebovane v ceniku, se prodaja po prejšnjih cenah, če ni bila s posebno odločbo Visokega komisariata, odseka za določanje cen, odobrena za določeno blago drugačna cena.

Gospodarske vesti

Italijansko-nemški kongres za avtarkijo. V Turinu vršijo priprave za italijansko-nemški kongres za avtarkijo. Kongres pripravljata Italijanski urad za razstavo avtarkijskih izdelkov in Društvo nemških inženjerjev. Ob otvoritvi bo podtajnik korporacijskega ministrstva predaval o avtarkiji in novih surovinah.

Italijanska rudarska družba bo izkoriščala ležišče manganove rude v bolgarski Trakiji. Iz Sofije poročajo, da je ministrski odbor za rudarstvo pooblastil bolgarskega trgovinskega ministra, da se pogaja z družbo Azimie de Minerali Metallici Italijani (A. M. M. I.) v Rimu glede izkoriščanja ležišč manganove rude pri

Izpred vojnega sodišča

Vojaško vojno sodišče vrhovnega poveljstva Oboroženih sil za Slovenijo in Dalmacijo, odsek Ljubljana, je izrekel naslednjo sodbo v zadevi proti:

1. Bokalju Valentinu, sina Ivana in Marije Vrhovec, roj. 5. VI. 1923 v Gradcu pri Litiji (ozemlje, zasedeno po Nemcih), mehaniku, bivajočemu v Ljubljani, Celovška 53, nahajajočemu se v zaporu in

2. Novaku Mariji, hčeri neznanega očeta in Marije Novak, roj. v Škocjanu (Ljubljanska pokrajina) 3. III. 1916, šivilji, stanujoči v SK. Hermes, nahajajoči se v zaporu.

Obdolžena sta bila a) sodelovanja pri umoru (čl. 110, 577, št. 3. k. z., ker sta v istih časovnih in krajevnih okoliščinah 2. junija 1942 ob sodelovanju drugih oseb povzročila smrt fašista Zito Nicole; b) prevratne družbe in propagande (čl. 4) in 5. Ducejeve navedbe z dne 3. X. 1941), ker sta v istih okoliščinah v Ljubljani 9. VII. 1942 sodelovala pri združbi, naperjeni za nasilni prevrat političnega in socialnega reda, vršec propagande; c) sodelovanja v oboroženem krdelu (čl. 16. Ducejeve navedbe z dne 3. X. 1941), ker sta v istih krajevnih in časovnih okoliščinah sodelovala pri oboroženem krdelu z namenom, označenim v prejšnji točki; d) napada proti varnosti države (čl. 2. Ducejeve navedbe z dne 3. X. 1942), ker sta z namenom, izvršiti napad proti varnosti države, v istih okoliščinah izvršila čine, ki so povzročili pustošenje, uničevanje in nered na anektiranem ozemlju; e) nedovoljene posesti orožja in municije (čl. 2. Ducejeve navedbe z dne 24. X. 1942), ker sta imela in nosila brez predpisane dovoljenja merodajne oblasti orožje in municijo.

Novak Marija je obtožena razen tega: a) sleparstva, ker je v razdobju okoli meseca junija 1942 ponaredila svojo delavsko

Drugi. Trgovinski minister je dobi pooblastilo za sklenitev pogodbe.

Italijansko-nemška družba za svilo v Atenah. Z glavnico 10 milijonov drahem je bila ustanovljena Italijansko-nemška družba d. d. za svilo, ki bo skrbela za pospeševanje svilgojstva v Grčiji in bo prevzela znanstvene, kmetijske, industrijske in trgovske naprave, ki so s tem v zvezi. Predsednik družbe je Carlo Mario Zannotti, podpredsednik pa dr. Hermann Schneider.

Ureditev gospodarskih in finančnih vprašanj Grčije. V Atene sta prispela izredni pooblaščenec poslanik d'Agostino in nemški izredni pooblaščenec poslanik Neubacher, ki bosta skupaj urejevala zasedbeno oblastjo in grško vlado gospodarska in finančna vprašanja Grčije, predvsem vprašanja stabilizacije gospodarskih in finančnih razmer. Medtem ko so lani po končani vojni na Balkanu grški državni dohodki v občutni meri nazadovni, je letošnje leto prineslo znatno povišanje teh dohodkov. Tako so državni dohodki, ki so zastavljeni za inozemska posojila, narasli v prvem polletju na 6508 milijonov drahem (lani 1909), med njimi dohodki od tobačnega davka na 3847 milijonov drahem (981) in dohodki od taks na 617 milijonov drahem (11).

Iz trgovinskega in združnega registra. Izbrisani sta bili zaradi končane likvidacije tvrdki: »Arbor«, lesna trgovska in industrijska d. d. in tvrdka Manufaktura Novak, družba z o. z. v Ljubljani. Ker sploh ni prišla poslovati je bila izbrisana tvrdka Brata Javornika, industrija in trgovina z lesom v Ljubljani. — V združnem registru je bila vpisana sprememba pravil Nabavljalne zadruge Gasilske za jedince v Ljubljani, ki je spremenila besedilo zadruge v Gasilske nabavljalne zadruge za Ljubljansko pokrajino; izbrisani so bili člani upravnega odbora Josip Drobne, Franc Guček in Alojzij Vogelnik, vpisani pa inž. Franc Dolenc, Franc Rozman, poveljnik policijskih gasilcev in Franc Mežek, uradnik.

Iz gorenjskega trgovinskega registra. Vpisale so se nastopne tvrdke: Anton Saurnik, mehanična pletilnica v Škofji Loki; Mayer & Co., izdelovanje kleklanih čipk, zastorov, pokrival itd., Bled (osebno jamčeči družabniki Emmerich Mayer star., trgovci na Bledu, Emmerich Mayer ml., trgovci v Ljubljani, Edda Gabler roj. Mayer na Bledu); »Nikra« mehanična tkalnica v Kranju (lastnik J. Kolja ml.); Josip Kolja & sinovi, tekstilna barvarna, Kranj; Avgust Klabus, trgovina z železnino, barvami in sportnimi potrebščinami in gradbenim materialom na Jesenah; A. Kaschmann, nasl., trgovina z železnino v Škofji Loki, lastnica Marija Ferjan; Avgust Potonik, trgovina z mešanim blagom, železnino, barvami, steklom in porcelanom, Škofja Loka; Kavalša, izdelovanje igrač, J. Zajc & Co., Domžale (družabnika Ivan Podraž, trgovci, in Ivan Zajc, mizar, oba iz Domžal).

Davčne olajšave za petrolejske družbe na Hrvaškem. Hrvatska vlada je izdala zakonsko odredbo, po kateri določijo davčne olajšave in davčno prostost. Od novih navrtanih sond in proizvodov teh sond 15 let ni treba plačati davkov. Podjetja določijo za 15 let carinsko prostost za uvoz potrebnih strojev in instrumentov. Samoupravni davki podjetij se maksimirajo na 20 odstotkov osnovnega davka.

Madžarski proračun. Za leto 1943 je madžarski finančni minister sestavil proračun, ki predvideva 4247 milijonov pengov izdatkov in 4047 milijona pengov dohodkov. Zadnji predvojni proračun je znašal 1334 milijonov pengov; medtem je seveda prišlo do priključitve Južne Slovaške, Karpatske Ukrajine, Severne Sedmograške ter Bačke in Baranje.

Obdelovalni načrt za Srbijo. Srbiska vlada je v zadnjih mesecih izdala številne ukrepe z namenom, da se v prihodnjem letu zagotovi obdelava vsakega kosčka zemlje. Do 30. oktobra so morali kmetje prijaviti ozemlje posevke, do 1. februarja pa bodo morali prijaviti predvidene pridelne posevke. Če kmet prijave ne izvrši, se zemlja prepusti drugim osebam v obdelavo, ne da bi lastnik lahko zahteval odškodnino. Občine, ki imajo lastno zemljo, morajo po 5 ha zemlje prepustiti vsaki šoli. To zemljo bodo obdelovali učenci. Za vsak okraj je izdelan obdelovalni načrt za nekatere podelke, ki predpisuje vsakemu kmetu določeno površino za setev. Kršitve obdelovalnega načrta se kaznujejo z denarno kaznijo in prisilnim delom. Obdelovalni načrt predvideva med drugim, da bo znašala v letu 1942-43 s pše-

nico posejana površina 500.000 ha. Setev se bo morala izvršiti do konca novembra. Kmetijski minister je površino, na kateri je treba posejati s pšenico, razdelil po srezih in občinah, ki so površino razdelili na posamezne kmetovalce. Vsak kmetovalec je dolžan posejati površino, ki mu je določena.

Velike spremembe v gospodarski strukturi Vzhodne Azije. Po japonski zasedi vzhodnoazijskega prostora so v teku dalekoosežne strukturne spremembe v proizvodnji teh dežel. Za anglosaške sile pomeni zavzetje vzhodnoazijskega prostora izgubo 90% svetovne proizvodnje surovega kavčuka in pretežnega dela svetovne proizvodnje kositra in drugih kovin. Proizvodnja Vzhodne Azije bo v bodoče služila prevsem Vzhodni Aziji sami. Prvotni načrt, po katerem naj bi se omejila proizvodnja kavčuka, je bil opuščen, ker je potrošnja Japonske same znatna in ker bo po vojni svetovna potrošnja znatno narasla. Omejena pa bo proizvodnja sladkorja zlasti na Javi, ki se bo v bodoče posvetila predvsem bombaznim kulturam. Vzhodna Azija je morala doslej uvažati iz Amerike znatne količine bombaža, ki pa se lahko v Vzhodni Aziji s pridom prideluje. Za bombažne kulture pridejo v poštev tudi Indokina, Siam, Filipini, Nizozemska Indija in Nova Gvineja. V Mandžuriji predvideva načrt znatno povečanje proizvodnje volne. Izkoriščanju rudnega bogastva posveča Japonska posebno pozornost. Rudniki kositrove rude zopet obratujejo, prav tako rudniki bakra in železne rude. Povečana bo proizvodnja boksita. Vsi ti ukrepi bodo znatno spremenili celotno sliko svetovne proizvodnje najvažnejših surovin, da se težišče proizvodnje prenese iz enega dela v drug del sveta. Tako je na primer kava prispela šele v 19. stoletju iz Arabije v Brazilijo in v ostalo Južno Ameriko. Kavčukovo drevo pa se je iz Brazilije preselilo v ekvatorialno področje jugovzhodne Azije. Tobak je imel prvotno svojo domovino v Ameriki in je od tod prišel v Evropo in v Nizozemsko Indijo. Po sili razmer se slične strukturne spremembe pripravljajo tudi v Južni Ameriki. Južna Amerika se zopet posveča pridobivanju kavčuka in bombaža namesto proizvodnje kave, ki se težko prodaja.

EL HAKIM

(ZDRAVNIK)

Tak je naslov romana, ki bo v prvi polovici novembra izšel kot druga knjiga v zbirki »Dobra knjiga«. Roman bo obsegal okrog 300 strani in spada med najnovejša in najboljša dela slovenskega švicarsko-nemškega pisatelja J. Knittla, katerega pozna po nekaterih prevodih že tudi naša čitateljska publika. Roman obravnava življenje v sodobnem Egiptu in je že prešel v svetovno zgodovino.

Naročite se na romane DK!

Če si hočete zagotoviti to odlično Knittlovo delo po izredno nizki ceni, se naročite na zbirko »Dobra knjiga«, če se niste njeni naročniki. Nove naročnike sprejemamo le še, dokler je na razpolago še kaj izvodov prve knjige, Mire Pucove izvirnega romana »Tiha voda«.

Pogoji za naročbo

Naročilo velja za eno četrtletje, torej sedaj za mesec oktober, november in december. Vsak mesec izide en roman.

Naročnina se lahko plačuje mesečno in znaša za eno naročnico, ki so obenem naročniki »Jutra« ali »Slov. narod«, 8 ali 18 lir, za ostale naročnike pa 9 ali 20 lir na mesec, torej za eno knjigo. Prva cena velja za brošuro, druga pa za v platno vezano knjigo.

Naročila sprejemajo uprava in inkasanti naših listov.

Iz Srbije

Nemška stanovska družba v Srbiji. S posebnim dekretom srbske vlade je bilo dovoljeno ustanavljanje nemških stanovskih društev v Srbiji, katerih člani lahko postanejo samo pripadniki nemške narodnostne skupine. Prav tako kakor srbska stanovska družba imajo tudi nemška pravice juridičnih oseb in lahko zbirajo sredstva za svoje poslovanje. Organizacija in delovne naloge novih društev bodo urejene s posebnim pravilnikom.

Radio Ljubljana

TOREK, 3. NOVEMBRA 1942-XI
7.30: Slovenska glasba. 8.00: Napoved časa; poročila v italijanski. 12.20: Plošče. 12.30: Poročila v slovenski. 12.45: Pesmi in napevi. 13.00: Napoved časa; poročila v italijanski. 13.10: Pet minut gospoda X. 13.15: Poročilo Vrhovnega Poveljstva Oboroženih sil v slovenski. 13.17: Koncert radijskega orkestra, vodi dirigent D.M. Šijanec. Simfonična glasba. 14.00: Poročila v italijanski. 14.15: Orkester vodi dirigent Petralia. 14.15: Poročila v slovenski. 17.15: Koncert kvarteta EIAR. 19.30: Poročila v slovenski. 19.45: Operetna glasba. 20.00: Napoved časa; poročila v italijanski. 20.20: Komentar dnevnih dogodkov v slovenski. 20.30: Vojaške pesmi. 20.45: Četrte uri za trdiko Viritas. 21.00: Narodne pesmi, vodi dirigent Zeme. 21.30: Glasbo Franka Alfina izvajata sopranistka Paola Della Torre in čelist Benedetto Mazzacurati

Tiho in dostojno smo počastili pokojne

Ljubljana, 2. novembra

Tudi letos je Ljubljana na praznik Vseh svetnikov počastila svoje pokojnike z vso pripravo pobožnosti. Jutranji naliv je v teku dopoldneva popustil, vendar so se manjši nalivi ponavljali še v prve popoldanske ure. A nato je pošljalo sonce, ki je omogočilo, da so trume poromale k Sv. Križu, privravnale obilni cvetni kras, prizgale svečke in pomolile za pokoj svojih dragih.

Sprehod med grobovi pri Sv. Križu je nudil res nekatere krasne prizore. Res da ni na vsakem grobu gorela svečka, ker so se nekateri zanašali, da jih bodo lahko kupili na stojnicah pri Sv. Križu, toda tam so bile že zgodaj popoldne razprodane. A cvetja ni manjkalo na nobenem grobu. Po

samezni grobovi so bili kar zasuti s cvetjem in zelenjem, nabranim največ na domačem vrtu. Posebno učinkoviti pa so bili na mnogih grobovih šopki dragocenih, bohotnih krizantem. Drugod so pričali o vroči ljubezni do pokojnika krvavo rdeči nageljni.

Kdor nima pokojnika pri Sv. Križu, se je oddolžil spominu svojih pokojnih, ki počivajo v domačem kraju ali bogve kje na tujem, s tem, da je prižgal svečko v kapelici Sv. Križa. Tu je letos tudi duhovščina opravila zadušne molitve. Pri železnem križu sredi starega pokopališča je prav tako utripalo popoldne vedno več svečk. Ko se je zmrčilo in so se množile v dolgi procesiji vračale v mesto, je pokopališče nudilo edinstveno sliko. Še zlasti veličasten je bil zvečer pogled na žale, ki so bile tudi letos vse razsvetljene in so žarele v mrak kakor pravičen grad. Tožne opominjajoče se je v večer oglašala pesem zvonov. Od zapada so se zvečer nad Ljubljano spet zgrnili gosti črni oblaki in je začelo polagoma spet deževati. Kljub temu so šele poslednji tramvaj odpeljali v Ljubljano zadnje častilce. Kar se prometa tiče, je treba reči, da je bil popolnoma v redu. Tramvaj so bili vsi dobro zasedeni; maloželezniška uprava je postavila v službo zadostno število rednih in priklonih voz.

Mnogi obiskovalci Sv. Križa so se zglašili tudi na žalah, ki jih vselej radi obiščejo, nakar jih pot poveljeva v ta del Ljubljane. Tokrat so v kapelici Sv. Nikolaja kropili uglednega pokojnika, ki je tik pred praz-

nikom Vseh svetih odšel za svojo ljubljeno ženo. Pokojni vseučiliški profesor inž. Igo Pehani je počival v težki črni kruti, ki so jo krasili lepi venci, poklonjenih od svojcev in sorodnikov. Z ljubljanske univerze je pokojniku v čast plapolala črna zastava.

Splošno je znano, kako visokega pomena je čaščenje pokojnih v Italiji in kako se odlikujejo posamezna pokopališča s krasnimi nagrobniki. Videti je bilo, da vzbujajo tudi ljubljansko pokopališče z žalami vred polno občudovanje.

Tudi Navje, počivališče naših zaslužnih mož, je bilo kakor vsako leto v obilnem cvetnem krasu in v žaru svečk. Prav tako so bila dostojno okrašena ostala ljubljanska pokopališča: Na Viču, v Dravljah in pri Božjem grobu v štepanjski vasi. Tudi tod je bilo polno ljudi. Skupna zadušnica za vse pokojne pa je bila danes, na dan Vernih duš v frančiškanski cerkvi. Zbralo se je mnogo vernikov. Marsikdo je v teku dneva vnovič poromal k Sv. Križu, še zlasti pa se je popoldne zbrala gosta množica k pogrebu vseuč. prof. inž. Pehanja.

Ozračje se kljub ponovnim nallvom še ni ohladilo in ker ni slane, se grobovi in vrtovi nadalje kitijo s cvetjem. Po nedeljski jutranji temperaturi 8.6° C je popoldne doseglo živo srebro ob toplem vremenu 17.9° C; noč je bila mlačna in v ponedeljskem jutru je živo srebro zabeležilo 8.2° C. Barometer, ki je v noči od sobote na nedeljo naglo padel, se je v pretekli noči spet dvignil in nam napovedovalec vremena v Zvezdi prerokuje še nadalje lepo vreme.

Vzhodna fronta: Sovjetski protiletalski topovi na motornih vozilih, ki jih je napel unčila italijanska aviacija

nut prej in je torej na Dunaju poldne 5 minut prej kakor na 15. širinski stopnji. Kljub temu zvoni na Dunaju poldne šele takrat, ko je Sonce prešlo 15. širinsko stopnjo. To je le majhen krajevni problem časa, s kakršnimi se bavi znanost. Kadar gre za ure in dneve in kadar se dve. vi kopčijo v tedne, mesece in leta, tedaj pa nastanejo zapletki, ki za našo zemeljsko oblo še daleč niso enotno rešeni. Pomislimo samo na raznoolikost koledarjev in na to, da ima tudi mesec pri razporeditvi časa svojo vlogo.

Kakor koli: vprašanje prehoda od poletnega v normalni čas je rešeno. Naravnali smo ure in čas bo v redu potekal dalje do 29. marca 1943, ko bo ob 2 zjutraj spet nastopil poletni čas.

nih legah kaj dobro obrodilo. Doslej je Kmetijska družba odposlala v Ljubljano že deset vagonov jabol, s čimer je seveda zelo ustregla ljubljancem. Poleg Kmetijske družbe pa sta tudi Gospodarska zveza in Prostovoljna milica izvozili manjše količine jabol v Ljubljano.

Nakupovanje in izvoz jabol se še vedno nadaljuje. Dolenjski kmet rad proda svoje sadje, saj predstavlja danes ta izkupiček njegove skoraj edine dohodka. Z velikimi nakupi in prodajo sadja pa Kmetijska družba na eni strani pomaga našim kmetom, na drugi strani pa omogoča tudi nižjim slojem preskrbo s tem dragocenim sadjem, ki je danes zaželen v vsaki meščanski hiši.

Narodno gledališče

DRAMA

Torek, 3. novembra: zaprto

Sreda, 4. novembra: ob 16.: Hamlet. Red B

Četrtek, 5. novembra: ob 16.: Šestero oseb

Išče avtorja. Red A

*

Prihodnja dramska premiera bo drama **Henrika Ibsna: »Gradenik Solnese«**. Delo spada v dobo, ko je ustvarjal dramatik dela s simboličnimi potezami. Igra je drama starajočega se gradbenika, močnega človeka, ki stoji na vrhuncu svojih uspehov; pridobil si jih je s svojo brezobzirnostjo nasproti drugim. Simbol mladosti in poosebljena mladost, Hilda, pride izterjat objubljeni »grad«. Konflikt starajočega se moža, ki se zave storijskih življenjskih napak in hoče zaživeti svojo drugo bolj posušeno mladost, vodi do končnega obračuna. Drama je več kot subjektivna zgodba, v njej so zajeti kompleksi ljudi, njen značaj je občeloški. Igro bo režirala Marija Vera.

OPERA

Torek, 3. novembra: ob 16.: Gasparone.

Opereta. Izven. Cene od 24 lir navzdol

Sreda, 4. novembra: ob 16.: Traviata. Red

Sreda

Četrtek, 5. novembra: ob 16.: Don Pasqua-

le. Red Četrtek

*

K. Millčker: »Gasparone«. Opereta v treh dejanjih. Osebe: guverner — Anžlovar, grofica Carlotta — Ivančičeva, župan Nasone — Zupan, Sindulfo, sin — Rus, Erminio — Sladoljev, Benozzo, krtmar — M. Sancin, Sora, spletnica — Barbičeva, Massaccio, tih tepec — B. Sancin, Luigi — Pianek, Tonio — Marek, častnik — Jel-nikar, sluga — Simončič. Dirigent: B. Simoniti, režiser in koreograf: ing. P. Golovin, inscenator: ing. E. Franz. Solo plešejo: Bravničarjeva, Japljeva, Kürbos in Pogacar.

DOBER ODGOVOR

— Včeraj sem vam dal liro, danes ste pa že zopet tu! — se zadere gospod na berača.

Eh, kaj hočemo, najel sem avto in se odpeljal na večerjo, potem sem pa zavil še v kino in bilo je po denarju, ki ste mi ga dali vbogajme.

Prehod v zimski čas

Ljubljana, 2. novembra

Prehod v redni zimski čas se je izvršil v Ljubljani brez vsakršnih pretresljajev. Nekateri so uredili ure že v nedeljo zvečer, drugi pa so si prihranili to majhno naslado za ponedeljsko jutro, ko so se zbudili od osmih pa so lahko potisnili kazalca za celo uro nazaj in hitro še malce zadremali. Seveda pa je bil ta dobiček le enkratni, kajti dobro in vsem koristno bo, če pri vstajanju in delu ostanemo pri starem, kakor smo se tega ravno lepo navadili.

Na prvi pogled je prehod od poletnega k zimskemu času docela preprost. In vendar izhaja iz tega cela vrsta problemov, ki so važni ne samo teoretično, temveč tudi praktično. Zaradi tega mora ta ura biti natančno označena, da bomo vedeli, kaj se je zgodilo v tretji jutranji uri po poletnem času in kaj v drugi tretji jutranji uri po normalnem času. Strokovnjaki, ki se s tem bavijo, označujejo ti dve uri takole: »2 A 1 minuta do 2 A 59 minut« in »2 B 1 minuta do 2 B 59 minut«. Ta oznaka je n. pr. lahko pravno pomembna, kadar je treba določiti uro rojstva ali smrti. Marsikateri novi državljani, ki je to noč in to uro prišel na svet, bo imel vpisano morda takole: »Rodil se je 2 A 30 minute. Tako bo lahko vedel vse svoje življenje, da se je rodil tisto noč, ko smo poletni čas spet zamenjali z zimskim časom.

Se večjega pomena je ta časovni premik za tiste, ki so ponorci zaposleni. Delovni čas jim je bil podaljšan za celo uro. Za to prejmejo plačilo. Ob ponovni uvedbi poletnega časa pa bodo zato prikrašani za eno uro zaslužka.

In kako je z evropskim železniškim prometom. Termin za ponovno uvedbo srednjeevropskega časa je bil tako izbran, da sovpada z uvedbo novega voznega reda, v katerem je bil normalni čas že upoštevan. Da pa so vlaki, ki so dne 1. novembra krenili na pot še po poletnem času, zašli v normalni čas in da so predvsem dosegli priključke, so morali to noč neke počivati celo uro in počakati, da je prišel njihov pravi čas. Ker so vse evropske države ravnale enako, kakor je ukrenila nemška železniška uprava, je promet potekal brez motenj.

Že iz teh praktičnih ukrepov sprevidimo, da čas ni tako lahkotna reč kakor si misli ta ali oni. Čas je različen v raznih krajih. Svojsko so v Nemčiji morali potniki na vsakem kolodvoru uravnati svoje ure. To je bila doba, ko se je upošteval čas posameznih krajev. Zmeda je bila velika in je postajala še večja, čim bolj je rasel promet. V 80 letih preteklega stoletja so zatorej bili po Evropi prisiljeni, da razmotrijo enotni čas. Leta 1883, je bilo v Washingtonu sklicano zasedanje, na katerem je bila Evropa razdeljena v tri časovna področja, v srednjeevropsko, v zapadno in v vzhodnoevropsko. Srednja dolžinska stopnja vsake cone je časovni poldnevnik (meridian), to se pravi, kadar gre čez eno sone, je poldne in ta časovna določba

Zapustil nas je še poln energije in volje do dela. Daleč od svojih je zvedel o smrti ljubljene žene. Njegov v težki udarci usode so ga hudo prizadeli. Vse svoje življenje je vestno delal.

Hvala mu in trajen spomin. Naj počiva v miru!

Naročite se na romane Dobre knjige!

KULTURNI PREGLED

Krst domače komorne skladbe

Iz razgovora s skladateljem in pianistom

M. Lipovšek

Današnji komorni koncert v Veliki filharmonični dvorani je ena tistih prireditve, ki jih z zavzetim veseljem pričakuje vsak ljubitelj glasbe. Trio sam kot združenje in vsak izmed njegovih članov daje s svojimi kvalitetaami jamstvo, da bo izvedba skrbno izbrane programa na tisti višini, ki si jo je že pridobila slovenska komorna glasba po svojih odličnih reprezentantih. In ta višina je taka, da smemo biti prav zadovoljni ne le v relativnem smislu, marveč tudi z mednarodnega kvalitetskega stališča.

Koncertu ljubljanskega komornega tria bo dala poseben značaj nova skladba našega uglednega skladatelja in glasbenega kritika, docenta Glasbene akademije Marijana Lipovška. Njegova Sonata za violino in klavir se bo izvajala prvič na tem koncertu in skladatelj bo v nji, kakor tudi v ostalih točkah programa igral pianistični del. Tako lahko naša kulturna kronika ob tej priliki posebej poudari glasbeno dejavnost tega visoko kulturnega razgledanega in tvorno pomembnega produktivnega in reproduktivnega umetnika ter kritičnega kronista slovenskega glasbenega življenja.

V zvezi z izvajanjem Sonate za violino in klavir smo naprosili skladatelja in pianista Lipovška, da nam pove kaj o svoji novi skladbi.

— Moj odnos do ustvarjanja, — je dejal na uredniško vprašanje — temelji v čim

močnejšem čustvenem svetu, ki ga pa mora urejevati znanje oziroma umsko delo sploh. Le tako dobimo idealno razmerje med vsebino in obliko, ki ga občudujemo v vseh mojstrovinah. Kar se tiče smeri, oziroma sloga, se mi zdi, da sta narekovana z doživljanjem samim. Lahko se sicer držimo nekih smernic ali razumskih navodil, glavni značaj skladb pa bo vendarle odvisen od doživljanja. Tako je n. pr. moja Sonata izraz notranje borbe med temo in svetlobo in prikazuje, kakor je bilo že povedano, hrepenenje po svobodnem razmahu v umetniškem svetu.

— Glede sestave se ne držim tako stvane moderne atematične in atonalnosti, temveč je nasprotno strogo tematično grajena v sicer novih, toda ne brezobzirnih akordičnih zvokih. Znatno je uporabljen tudi kontrpunkt in vsi elementi glasbenega izražanja skušajo biti kolikor mogoče uravnovešeni. Prvi in zadnji stavek sta v jasni sonatni obliki, srednji stavek pa je pesemске oblike. Sonata je zlasti v prvih dveh stavih zelo spetna, v zadnjem stavku pa je izražena mnogo ritmične energije. Delo je prva celotna slovenska sonata za violino in klavir.

— O pomenu tria in komorne glasbe sploh je dejal docent Lipovšek:

— Na zadnjih komornih koncertih se po obisku vidi, da si občinstvo vedno bolj želi komorne umetnosti, ki je glede na občutljivost interpretacije in z ozirom na vzgojo

velja za vse območje ne glode na krajevni čas. Časovni meridian za srednjeevropski čas je 15. dolžinska stopnja vzhodno od Greenwicha. Vzemimo naslednji primer: mesto Gorlice leži na tej širinski stopnji, Dunaj leži nekaj več kakor stopinjo bolj vzhodno, to se pravi Sonce doseže svoje najvišje stanje na Dunaju za kakih 5 mi-

Kako uporabimo mehke zeljate glave

Ko meščani sedaj spravljajo pridelke s svojih njiv in vrtov, z obžalovanjem ogledujejo zelje in ohrovt. Res, če bi vse sadike naredile glave, bi bilo pridelka dovolj, tako pa ga bo šlo več kot polovica v izgubo. Mnoge glave so namreč ostale mehke in zelene. Kaj z njimi? Za kisanje so neprimerni, ker jih ne moremo naribati, obdržale se pa surove tudi ne bodo. Neuporabno pa tako zelje ni, nasprotno, spravimo ga lahko tako, da nam bo pozimi služilo kot okusna priuha. Vrednost pa bo toliko večja, ker bomo dobili polnovredno hrano iz pridelka, ki smo ga smatrali za odpadke.

Priprava je poceni, porabimo lahko vse zelene in mehke zeljate in ohrovtove glave ter vse posamezne poganjke že v poletju porezanih glav.

Glave porežemo na kratko ter odstranimo vse slabe liste. Vrzemo jih v lonec s kipečo vodo, kjer jih pustimo tako dolgo, da voda ponovno zavre. Nato jih hitro poberemo iz lonca in jih damo na rešeto, da se dobro otečejo. Medtem pripravimo posodo, v katero bomo zelje vložili. Primerna je vsaka

posoda, najboljši so pač škafi oz. sodčki. Dno posode obložimo z listi skisanega zelja in vlagamo prekuhano ter dobro otečeno zelje v plasteh vanjo. Plast zelja potresemo s kumino in soljo ter dodamo nekaj jabolčnih rezin. Nanjo pride nova plast zelja, ki jo zopet enako potresemo itd., dokler ni posoda polna. Glave moramo vlagati na trdo. Vrhno plast prekrijemo z listi, nanje damo prtič ali otirač iz grobega platna, preko vsega pokrov iz deščic; vse skupaj obtežimo s kamni. Kisati pustimo zelje nekaj tednov, prav tako, kot če pripravljamo navadno kisel, le da moramo imeti to zelje za časa kisanja v nekoliko toplejšem prostoru (cca 18° C). Ko se zelje skisa, odstranimo kamne, pokrov in prtič ter vse skupaj dobro umijemo. Prav tako umijemo tudi rob posode. Ko to opravimo, pokrijemo vse kot je bilo. Zelje potem hranimo v zraku in hladnem prostoru, vendar temperatura ne sme pasti tako globoko, da bi zelje lahko zamrznilo.

Uporabljamo ga za kuho kot običajno kisel zelje, ali pa ga narezanega s čebulo in oljem jemo kot solato.

Živahna kupčija z jabolki na Dolenjskem

V sadjereji Ljubljanske pokrajine je novomeški okraj na najvidnejšem mestu in posebno njegove vinorodne lege so naravnost idealne tudi za sadjerejo. Poleg živinoreje, gozdarstva in vinogradništva je donala dolenjskim kmetovalcem lepe in redne dohodka sadjereja, ki se je posebno v povojni dobi pričela močno širiti po novomeškem okraju. Sadjarstvo pa nikjer ni tvorilo edine in glavne gospodarske panone našega kmeta, zato mu je dolenjski kmet posvečal le majhno pažnjo. O negi drevoja in o njegovem gnojenju, škropljenju in čiščenju je bilo na Dolenjskem do pred kratkim le malo znanega.

Po zadnjih statistikah je od poldruga milijona sadnih dreves v pokrajini v novomeškem okraju 539.133 ali dobra tretjina. Od tega števila je zopet dobra tretjina nerodnih, ker so bila zasajena komaj v zadnjih letih, kar dokazuje velik napredek sadjereje v okraju in obeta za bližnjo bodočnost še večjo pozitivno sadjarstva. Daleko najmočnejše pa so v okraju zastopane jablane, vendar njih kvaliteta še ni vedno

in povsod zadovoljiva in ustrezljiva. Trenutno je od 280.000 jablan v pokrajini 130.259 v okraju. Posebno razveseljivo je, da sadijo dolenjski sadjereji sedaj le zlahtnejše sorte in prinašajo od leta do leta na trg lepše sadje. Letos so jablane izredno dobro obrodile in je sedaj kupčija z jabolki na višku, saj predstavlja dapes jabolko pravi narodni sad. Vsaka družina se skuša z njimi preskrbeti čez zimo. Cena jabolkom pa je letos za proizvedence tudi izredno ugodna, zaradi česar dolenjski kmet še toliko raje proda svoje sadje.

Pri nakupovanju in izvozu jabolk je najbolj delavno novomeško skladišče ljubljanske Kmetijske družbe, ki sedaj kar na veliko zalaga Ljubljano z jabolki. Kmetijska družba izvažala lepo blago, ki se bo dolgo držalo tudi preko zime in to največ: dolenjske voščence, kanadke, bobovce, zlate parmene, mošangarje in druge zlahtne vrste. Največ sadja nakupuje Kmetijska družba v Šmarjeti, Škocijanu, št. Jarnežu, Mirni peči, neposredni novomeški okolici, kjer je sadje posebno v tipičnih vinorod-

Doc. Marijan Lipovšek

v poglobljenem smislu najvažnejša glasbena panoga. Naš komorni trio je imel svoj prvi koncert v tej sestavi meseca maja lanske sezone in je vzbudil splošno priznanje, kar se tiče izenačenosti tona, tehnike, precizne priprave in čiste igre.

Ostali program tega koncerta je docent Lipovšek označil takole:

— Na sporedu so poleg moje Sonate nekatera najodličnejša dela komorne literature sploh. Na prvem mestu je italijanski klasik Pugnani s »Sonato a tre«. Delo je spisano v C-duru s preprosto, neprematno, vendar zelo prirčno glasbo. Sledi mu Mozartov Trio v C-duru, ki iz-

raza razen duhovitosti v obeh krajnih stavih nudi klasično spevnost in andantno. Ob koncu bo izvajal Smetanov Trio v g-molu, ki je poleg Dvořákovskega tria »Dumky« in Novákovskega »Quasi una ballata« najmočnejše delo slovanske komorne literature. Skladba je izrazito tragična, saj je izliv skladateljeve boli ob smrti njegovega otroka. Ta tragični dih veje skozi vso skladbo, vendar se zablaste tu in tam svetlejši akordi, ki izražajo upanje ali spomin na radostnejši svet.

O notranjem delu ljubljanskega komornega tria nam je dejal njegov pianistični deležnik, da pripravlja za pomlad koncert slovenske komorne glasbe.

— Trio meni, da se temu naša reproduktivna združenja še vse premalom posvečajo. Našo glasbeno raven bomo dvignili pač z naporom vseh svojih sil, oziroma se predvsem na domačo produkcijo.

Violinist Albert Dermelj, čelist Cenek Sedlbauer in pianist Marijan Lipovšek — tri imena, tri glasbene osebnosti, združene v notranje strnjeno reproduktivni korpus, vnašajo s svojim smotrnim prizadevanjem po poglobitvi domače komorno-glasbene kulture uvaževanje vredne deleže k splošni glasbeni povzdigi našega mesta. Njihov koncert pomeni nedvomno novo afirmacijo teh plemenitih teženj po popolnosti in višini.

Slike Maksima Sedeja

Prvi vtis, ki ga zadobimo pred Sedejevimi razstavitvenimi deli v izložbenem oknu A. Kosa v prehodu nebotičnika, je nenavadno ugoden. Ne da bi se v prvem hipu že zavedali vzroka, čutimo, da je nekaj prijetnega, toplega in vabljivega pred nami, stvar, ki nas od nekd neopazeno in iz-

nenada objame. Naravnost povedano, teh 8 slik tvori že v svoji celoti in zaključeni sestavi enotno učinkovito podobo, kakor da bi bilo razstavljeno eno samo pisano platno, polno barvnih vzorcev in spretno porazdeljeno v posameznostih. Celotni učinek skupine je nehoti v pozitivnem smislu dekorativen, toliko živ in zajemljiv, da aranžmaja kot takega niti nimam v mislih, pač pa opažanje, da je najti v Sedejevih slikah samih že v obliki in načinu njegove barvne izražanja pravo razlago take zunanje povezanosti.

Občutek omenjene skladnosti, ki jo opaža gledalec že prej, preden pristopa k posameznim kompozicijam, torej ni slučajen, temveč docela skladen s posebnostmi Sedejevega občutenja slikarske in umetniške forme. Kako je torej z njegovo umetnostjo? V mlajši moderni zadnjih let sta se pri nas uveljavila dva izrazitejša stilna kroga; prvi je izšel bolj ali manj neposredno iz impresionizma in je dosegel svojo moč v krajinarstvu (Pavlovec), drugi pa iz preoblikovanih dekorativnih teženj in iz raznovrstnih idealističnih smeri, ki jim je najvišji cilj vsebinski ali fantazijski izraz figuralnega življenja. Poleg Mihe Maleša je tudi Sedej eden najbolj tipičnih predstavnikov te poslednje slikarske skupine, ki je v grafičnem področju nenavadno plodovita, v slikarstvu pa teži za kompozicijskimi poudarki linearnega ritma in absolutne barvitosti. Naravno je, da se na tej osnovi razvija tudi monumentalno in široko zajeto dekoracijsko slikarstvo, posebno vselej do stenskega slikarstva, do obsežnih plošev arhitektonskih prostorov in do večpkega »reprezentativnega« formata. (Primerjaj n. pr. Sedejeve stenske slikarje »Zlatoroga« in »Lova na polhec« v hiši g. C.). Tem bolj zanimivo so tokrat slikarjeve kompozicije v manjšem formatu, po-

Kronika

* **Pašistična revolucija v nemškem zvočnem tedniku.** Ob priliki 20. obletnice Pohna na Rim predvajajo v Nemčiji zvočni tednik z vrsto dokumentarnih slik iz 20-letnega obdobja italijanskega življenja. Film prikazuje prizore s Pohna na Rim, nakar predstavlja Mussolinija ob priliki njegovih velikih govorov na obiskih v Litoniji in na izsušenih Pontinskih močvirjih, pri otvoritvi del za novo oblikovanje Rima in ob slavnostnih žetevnih praznikih. Nadalje so uvrščeni prizori raznih svečanosti v berlinskem fašizmu. Sledijo prizori o strahovitih bitkah od hiše do hiše v Staligradu ter o letalskih borbah v Afriki.

* **Svicaški znanstvenik v Budimpešti.** Na povabilo madžarske znanstvene družbe Parthenon je prišel v Budimpešto na obisk prof. Georges Neautis, redni profesor klasične filologije na univerzi v Neu Chateau. Prof. Neautis je v svoji stroki znana veličina: že trikrat odlikovani član francoske Akademije, častni doktor atenske univerze in član nemškega arheološkega inštituta. Napisal je znanstvena dela, ki prikazujejo antiko čisto drugače kakor romantizirane struje 19. stoletja. Vsekakor je prof. Neautis med najodličnejšimi sodobnimi poznavalci helenske kulture. V Budimpešti je po francosko predaval o poslanstvu antične Helade za moderni svet. Poslušalo ga je izbrano občinstvo, med katerim so bili člani švicarskega in francoskega poslanstva. Predavatelj je bil deležen toplega počačenja.

* **Vpisovanje v Višji trgovski tečaj in Enoletni trgovski tečaj s pravico javnosti pri trgovskem učilišču »Christofor učni zavod«.** Ljubljana, Domobranska 15, se vrši naknadno, do 10. novembra. Solnina zmerna, manj premožni uživajo popust. Izrednim slušateljem (icam) je dovoljen tudi obisk posameznih predmetov po želji. Podrobne informacije in prospekti na razpolago pri ravnatelstvu.

* **Stenografski posebni tečaj — dnevni in večerni — se prične dne 6. novembra.** Začetni in nadaljevalni oddelki, brzopisne vaje po diktatu. Specialni tečaji po hitri in najuspešnejši metodi. Učnina nizka. Posebni oddelki za dijake-inje. — Posebni tečaj za strojeopisje, knjigovodstvo, jezike itd. — Novi prospekti s slikami in informacije na razpolago pri ravnatelstvu: Trgovsko učilišče »Christofor učni zavod«, Domobranska 15.

* **Pospeševanje ribištva v Nemčiji.** Nemški prehranjevalni zavod hoče čim bolj pospeševati ribogojstvo. Zlasti podonavske in alpske pokrajine imajo izvrstno vodovje, odkoder bo država lahko črpala obilje rib. Donava je znana po mnogih ribah, prav tako njeni pritoki. Posebno sloveč: so krapi in ščuke. Nedavno noč je bilo položenih v Donavo 20.000 malih krapov v teži 2500 kg. Mladi naraščajo je bil preživel dve poletji in upajo, da se bo dobro obdržal, kar se že zna umikati zasledovanju od strani ščuk. V nadaljnjih dveh ali treh poletjih pa bo do mladi krapci že dorasli. Nadalje skušajo v Donavi in njenih pritokih čim bolj zaploditi; jegulje in je nedavno prispelo iz Hamburga 60 zabojev mladih jegulj v teži 30 stotov. Seveda mlade jegulje niso bile na lovne v Severnem morju, marveč na francoski obali. Kakor znano drstijo jegulje globoko v morju in zato romajo pogostokrat stotine kilometrov daleč po rekah v slano vodo. V Donavi in njenih pritokih so jegulje seveda že dolgo doma, toda da bo korist čim večja, jih je treba še bolj pomnožiti. Mladi zarod bo potem romal po rekah in šele ko bo spolno zreli, bo potoval proti morju.

* **Leseno kolo.** V zadnjem času si razni ljubitelji kolesarstva prizadevajo izdelati lesena kolesa. Najdalje je v tem pogledu šel Riccardo Fumagalli iz Vittuona. Može je sestavil kolo, ki je skoraj v celoti iz lesa. Lesen je tudi zvonček. Kljub temu pa je kolo zelo odporno in prav elegantne oblike.

* **Igra narave.** Na nekem polju blizu Brindisija je zrasla zeljasta glava, ki tehta celih 13 kilogramov, v Piemontu pa hruska, ki je velika kakor telefonski aparat in tehta 1.370 kilograma. Nenavadna sadova sta vzbudila splošno zanimanje.

* **Osvojenega Be-arebija.** Pod gornjim naslovom bodo v ožjih časih odprli v Kinšjenu, glavnem mestu pokrajine, razstavo, ki jo prireja rumunska državna uprava v spomin na zopeto priključitev dežele Rumuniji.

* **Zasluzena kazen.** Čudna reč, da se nekateri pustolovci tako radi izdajajo za novinarje ali umetnike. Z nekoč smo zapisali v »Jutru«, da bi bila najboljša kazen za vsakega takega človeka, če bi moral nekaj časa v resnici opravljati kakšno prav

trdo službo v katerikoli uradništvu. Iz Budimpešte poročajo, da se je moral pred sodiščem zagovarjati bivši zasebni uradnik Andrej Nikolaj Goldberger. S ponarejeno novinarsko legitimacijo je oskodoval več ljudi. Sodišče ga je obsodilo na dve leti ječe.

* **Večerni trgovski tečaj — v srednjem mestu pri Trgovskem učnem zavodu, Kongresni trg 2 — se vrši do nadaljnjega v zgodnjih popoldanskih urah, še predno prične poslovanje v uradih in trgovinah.** Pouk iz vseh trgovskih predmetov. Posebni tečaj za tuje jezike, stenografijo, strojeopisje in knjigovodstvo. Tečaj so odobrili od šolske oblasti. Vpisovanje za šol. leto 1942-43 bo zaključeno dne 5. t. m. Poslujemo dnevno do 19 ure.

IZ LJUBLJANE

u— **Nocošnji koncert Ljubljanskega komornega tria** bo nudil vsem poslušalcem resnični umetniški užitek. To nam jamči po eni strani skrbno izbrani spored, ki nam prinaša dela štirih glasbenih literatur in dob, kakor tudi na drugi strani umetniški sloves, ki si ga je v polni meri pridobil naš komorni trio, ki ga tvorijo gg.: Dermelj, Sedlbauer in Lipovšek. Spored je naslednji: Pugnani: Sonata za trio; Mozart: Trio v C-duru; Lipovšek: Sonata za violino in klavir; Smetana Trio, opus 15 v g-molu. Začetek koncerta bo točno ob 18. uri in občinstvo prosimo, da pred napovedanim časom zasede svoja mesta v koncertni dvorani. Konec bo pred pol 8. uro zvečer. Vstopnice v knjigarni Glasbene Maticice.

u— **Spremembe gledališkega repertoarja in zasedb.** Kot četrti najavljena premiera letošnje sezone bi morala biti izvajana Masseneta »Thaïs« s Heybalovo v naslovni partiji. Ker se je morala ta pevaica pred 14 dnevi podvreči operaciji na stopcu je bil postavljen na repertoar »Don Pasquale« s »Thaïs« na pride na vrsto, čim bo Heybalova okrevala. Istočasno je zbolela Vidaličeva na influenco, poleg tega je imela tudi zastrupitev na nogi. V predstavi »Traviata« za red Sredo nastopi namesto Ribičeve zopet Vidaličeva. Zaradi obolelosti obeh pevki so v studiju naslednja dela: Dobečeva izvorna opereta »Slepa miš«, ki bo prvič izvajana, Mozartov »Beg iz seraja« in Humperdinckova »Janko in Metka«.

u— **Srečno prestana operacija.** Je dalje časa se na našem opernem odru ni pojavila priljubljena solistka gđ. Valerija Heybalova. Kakor smo zvedeli, tudi njej ni prizanesla usoda in se je morala gđ. Heybalova odpraviti v zdravilišče, kjer je pravkar prestala težko operacijo. Operacija je srečno uspešna, želimo priljubljeni umetnici, da bi čim prej okrevala in kmalu spet nastopala v svojih vsega priznanja vrednih umetniških stvaritvah.

u— **Poklicna svetovalnica in posredovalnica** razpolaga še v tem letu z javnimskimi čestmi za kleparje, ključavničarje, tehničarje, soboslikarje in pleskarje, črkoškarje, tapetnike, mizarje, lesne strugarje, čevljarje, frizerje in frizerke, natakarje in trgovske vavence. — Kdor bi si želel izbrati katerega izmed navedenih poklicev, naj se čimprej javi v Pokrajinski poklicni svetovalnici na Aškerčevi cesti v poslopiju šolske poliklinike med 8. in 10. uro popoldne in 3. ter 4. uro popoldne, kjer bo dobil potrebne informacije in mu bo določen čas preizkušnje. — Učna mesta bomo posredovali tistim, ki imajo za posamezne obrti potrebno šolsko predizobrazbo in ki bodo na osnovi psihotehnične preizkušnje spoznani za zmogljive izvrševati enega izmed gornjih poklicev. Preizkušnja in posredovanje učnega mesta je brezplačno.

u— **Nesreče.** Ljubljanska bolnišnica je sprejela v soboto in nedeljo spet več nesrečencev iz mesta in z dežele. Alojzija Rantova, 57letna žena pekoveškega pomočnika iz Ljubljane, je padla in si zlomila levo roko. Po glavi se je potolkel 60letni železničar Hugon Czurda iz Ljubljane. Desnica si je zlomil pri padcu 49letni zasebnik Ivan Bevc iz Dev. Marje v Polju. Z drevesa je padel in si zlomil levo roko 9letni posestnik sin Peter Ravnikar s Homa pri St. Rupertu. Desnica si je zvil v zapustju 10letni šoferjev sin Vinko Petkovšek iz Ljubljane. Matilda Rupnikova, 31letna šivilja iz Hotedreš, je padla in si zlomila levo nogo. Na krožni žagi si je porezal prste na levi 17letni mizar Ivan Škarja iz Cerknice. Mizarjeva žena Ivanka Prejleza v Brda se je usekala v levo roko.

u— **Učite se strojeopisa!** Novi, enodvo- in trimesečni strojeopisni tečaji — dnevni in večerni — se prične v sredo

4. novembra. Najuspešnejša desetprstna učna metoda. Specialna strojeopisna šola. Največja moderno urejena strojeopisna. Učnina zmerna. Posebni oddelki tudi za dijake(inje). Posebni tečaj za stenografijo, knjigovodstvo, jezike — po želji in izbiri. Novi prospekti s slikami in podrobne informacije na razpolago pri ravnatelstvu: Trgovsko učilišče »Christofor učni zavod«, Ljubljana, Domobranska 15.

u— **Jezikovni tečaji:** italijanski, nemški, francoski itd., v središču mesta pri Trgovskem učnem zavodu, Kongresni trg 2, prično v dne 3., 4. in 5. t. m. Pouk popoldne, popoldne ali zvečer (po želji) v začetnem, nadaljevalnem ali konverzacijskem oddelku. Najuspešnejša učna metoda. Vpisovanje ter informacije dnevno do 19. ure.

u— **Dijaki-inje in visokošolci-ke,** ki obiskujejo redne srednje, strokovne in visoke šole, porabite svoj prosti čas čim koristneje, da se priučite tega ali onega praktičnega predmeta. Dne 6. novembra se pričnejo posebni tečaj za strojeopisje, stenografijo, knjigovodstvo, italijansko in špansko. Tečaji bodo trajali 3—4 mesece, tedensko do 4 ure pouka. Podrobne informacije in prospekti na razpolago pri ravnatelstvu: Trgovsko učilišče »Christofor učni zavod«, Ljubljana, Domobranska 15.

u— **Izgubila sem v soboto dop. zlato zapestnico od Franciskanske ulice do Karlovske ceste.** Ker mi je zapestnica zelo drag spomin, vjdno prošim postenegega najditelja, naj jo proti nagradi odda v trgovini Klein, Wolfova ulica.

Iz Novega mesta

n— **Žrtve dela.** Pri pospravljanju poljskih pridevkov se je na ovinku radi slabe ceste prevrnil voz in pokopal pod seboj 26-letnega hlapca Juleta Raznožnika iz Kro-novega ter mu strl levo nogo. — V št. Vidu je popravil streho 33letni krovce Mareško iz št. Florijana. Na strehi mu je nenadoma spodrsnilo in si je pri padcu zlomil desno roko in tri rebra. — V gozdu pri Malem Slatniku je podiral dreve 48-letni kočar Jožef Kastelic. Pri tem ga je zadela krona smreke in mu strla prsni koš. — Pri sekanju drv si je 31letni posestnik Ferdinand Polipnik zaradi nepravilnosti odsek dal dva prsta na levi roki.

n— **Kiparska razstava.** Po dolgi letih je dolenjska metropola, ki je bila doslej stalno zastopljena od vseh naših likovnih in slikarskih umetnikov, doživela zopet resno umetniško razstavo. Te dni je namreč akademski kipar g. Lev Homar otvoril v prostorih manufakture trgovine Barbo-rič v Novem mestu razstavo svojih del, ki je vzbudila veliko zanimanje v vseh krogih novomeškega prebivalstva. Mladi umetnik je razstavil večje število svojih del, med katerimi sta posebno »Poljub« in »Mefisto« vzbudila zanimanje. Doslej je bila razstava zadovoljivo obiskana in tudi prodanih je že bilo nekoliko del. Ker bo razstava odprta še kratak čas, naj občinstvo pohiti z ogledom in nakupom kipov, ki bodo v okras vsakemu domu.

n— **Zivilski trg.** Z nastopom hladnega jesenskega vremena prihaja tudi novomeški trg vedno bolj v svoje običajno zimsko mrtvilo. Zadržne dni je bil trg že slab kolo založen celo z zelenjavo in le manjše količine domačega sadja so bile še na prodaj. Prav živahno kupčevanje pa vlada še vedno z gobami, ki jih je letos po vseh dolenjskih gozdovih izredno veliko. Cene gobam so zadnje čase radi velikih ponudb dokaj padle. Tudi domači kostonj je posebno v Beli krajini okoli Semčica dobro obrodil. Kljub visoki ceni je po njem veliko povpraševanje. Marljivo nosijo letos okoličani v mesto tudi robidovo listje, ki se je prejšnja leta v vagonih pošiljkah odprodajalo v tujino in katerega cena je tudi letos ugodna.

Z Gorenjskega

Novi grobovi. V Medvodah je umrla trgovka gospa Elizabeta Marjčičeva, po rodu Pavlovičeva. V Drukovci pri Kranju je umrla Francka Kržišnikova, stara komaj 19 let. Pri Sv. Duhu pa je umrl posestnik Jože Zihler.

Dve kmetski šoli na Gorenjskem. Ob priliki zborovanja učiteljev in učiteljske kmetski šoli na Koroškem so sporočili, da bodo najbrž že letošnje jesen odprli dve kmetski šoli na Koroškem so sporočili, kuševalnico mlekarstva v Kranju. Tako poroča gorenjski tednik.

Nova policijska vojašnica v Kranju je bila nedavno izročena svojemu namenu. Poveljnik stotnije je opisal dosedanje delo ter se zahvalil oblastvom za podporo pri izrečitvi doma.

Razstava koroške gradbenosti, 10. oktobra so v celovškem Domu umetnosti odprli

pa pomenjena (menda dosledno pomenjena, ali ne?).

Po mojem je pa tako: Kadar sneži, takrat ne mete (ali po Černiču mneži) vedno, ampak ali pada (sneg je zapal zapadel) ali naletava (mnogo ga je naletalo) ali prši (v planinah: pršič) ali »mete«. Mete samo, kadar ga neše močan veter; pisec sam pravi, da je dolina »zametena« kadar je »po njej razsajal snežni zámed. Sneg z vetrom, z burjo, z viharjem, je metez, ne zámed. Zámet (= zámed) pa je kup snega in nič ne razsaja! Množina snega torej, kup snega, ki ga je snežni metez namel, ki ga je veter nanesel, ki ga je burja naphala na en kraj, to je — zámet, če je snega toliko, da nekaj pokrje (hišo, vrt, pot). Z metlo metemo, namenteo in zametemo. Torej ne: sneg mete, ampak veter mete sneg, ali na kratko: mete. Na Krasu pravimo tudi: ga nese, ga mete, to je: veter ga nese, veter ga mete.

Vse te zmede, ki jo navaja g. dr. Černič, je krivo napačno izgovarjanje v nekaterih narečjih (— v temem kot —). Kar se tiče različnih oznak, mislim, da jih je dovolj, mete, zámet, namet, metez; veter sneg; mete, nanaša, napha, kupči, nasti-ja, Oblike mende, pomeži! so zastarele. Moderna slovenščina ima mesti in ne metiti, torej je edino pravilno metiti, ne mende in torej ne zámeti, ampak zameti. Kdor še ne bi verjel, naj gre vprašat na Kras ali naravnost v Zámet!

ZAPISKI

Donizettijev »Don Pascale«

Opera je uvrstila tudi letos med abonmentne predstave Donizettijevo glasbeno tako svežo in mikavno komično opero »Don Pasquale« (v režiji R. Primožiča). Na sobotni predstavi je spet nastopil kot gost

Oddelki Italijanske vojske v Rusiji napadajo središča sovjetskega odpora v nekem kraju na vzhodni fronti

razstavo pod naslovom »Štiri leta gradbenega dela na Koroškem«. Razstava je bila dobro obiskana. S koncem oktobra pa so jo zaprli in bo zdaj prirejena v Spitalu ob Dravi, nato pa si jo bodo ogledali še ostali večji koroški kraji.

Spomenik koroškemu raziskovalcu. Predlanski je umrl v Lipnici na Štajerskem koroški zgodovinar dr. Osvin Moro. Letos je koroški domovinski muzej izročil spomenik svojcem pokojnika v varstvo. Dvornik svetnik dr. Graber je prinesel na grob venec gauleiterja dr. Rainerja ter je v nagovoru poveljeval pokojnikovo delo.

Koroška dekleta na Norveškem. Poleg drugih deklet z Nižnjega Avstrijskega, Bavarskega in Hessena so tudi nekatera koroška in štajerska dekleta preživela kot prva iz Nemčije šest tednov na Norveškem, kjer so pomagala pri kmetiskem delu ob žetvi in v gospodinjstvu. Spoznala so norveške kraje in ljudi ter njihov način dela. To so bile velenoma okrožno načelnice za mladinsko skrbstvo pri prehranjevalnih uradih. Zdaj so se vrnila z zanimivimi vtisi.

Gradbene hranilnice. Deželni propagandni urad v Celovcu je započel prvi propagandni mesec javnih in zasebnih gradbenih hranilnic. V ta namen je bil v Celovcu prirejen zborovanje, na katerem je razlagal ministerjalni svetnik Hadermann, kako je treba s pomočjo posebnih gradbenih posojilnic že zdaj pridno štediti, da se bodo takoj po vojni lahko zgradile stanovanjske hiše in da bo vsakdo imel prijetno stanovanje. Nadomestni gauleiter Thimel je razlagal načrte Adolfa Hitlerja za bodočnost in je zaključil: Samo z zmagovanjem stanovanjskega vprašanja se lahko reši socialno vprašanje. Zato je treba na vse načine podpirati zasebno podjetnost.

Iz Spodnje štajerske

Letalski naraščaj. Preteklo sredo je prispel v Maribor vodja 17. skupine narodno-socialističnega letalskega zbora Krüger. Nadzoroval je letalski oddelke brambovcev in letalski naraščaj nemške mladine v okviru Heimatabtunda. Ogledal si je izdelovalnico letalskih modelov in delavnico za jadrnala letala brambovcev. Sledila so predvajanja v jadrnalnem letanju.

Antikva. Kakor vsi ostali nemški dnevniki prehajajo tudi štajerski listi od prejšnje frakture k antikvi. »Tagespost« je preteklo soboto prvič izšla docela natisnjena v latinici, samo glava je še ostala dosedanja in pa oglas. Ob tej priliki je graški dnevnik objavil poseben uvodnik, v katerem ugotavlja, da je zgodovinska zmotna, če kdo smatra frakturo (gotico) za nemško pismo. Matica vseh zapadnih tiskov je antikva, ki se je porodila na toplo sijočem marmorju Grkov in Rimljanov.

Poroke. V št. Jurju ob južni železnici so se poročili: Franc Samec iz Hamburga in Terezija Šelihova iz Sojeka pri Slov. Konjicah ter Jože Goršič in Francka Urbančičeva, oba iz Vrhnega. V Mariburgu sta se poročila krajevni vodja Oton Zmorg in Roza Eichenbergerjeva iz Čmureka, deklška voditeljica za mariborsko okrožje. Poroka je bila zelo svečana. V Celju sta

priljubljeni pravak slovenskih opernih pevcev Julij Betetto, Njegova partija starega sameca je igralsko tako izdelana in pevsko na taki višini, da bi bila odveč vsaka nadaljnja hvala in pevec je bil deležen priskečnega priznanja občinstva, ki vedno znova vzradočeno uživa Betettove kar neprekosljive kracaje komičnih starcev. V vlogi prekanjenega zdravnika dr. Malatesta nastopa tudi tokrat eden najzanesljivejših in najbolj zaposlenih solistov naše Opere V. Janko, ki je tudi to vlogo že prej ovojil občinstvo in potrdil svoje pevске in igralске kvalitete. Posebna novost v tej uprizoritvi pa je J. Lipušček kot don Pasquale nečak Ernesto. Pevec je eden tistih rajmlajših članov naše Opere, ki z lepim, izsolanim glasom in trdnjo pevsko kulturo od vloge do vloge bolj dokazujejo svojo uporabnost in zavzemajo z novimi uspehi čedalje bolj vidno mesto. Njegov Ernesto je zavzel občinstvo zlasti še s pevsko svežostjo. V vlogi mlade vdove Norine nastopa zopet S. Ivandčeva, ki po vsej pravici šteje to partijo, v kateri prihajajo do polnega razmaha njen lik, izsolani, lepi glas in dobra igra, med svoje najznačilnejše vloge. Vlogo notranjo igra tudi v tej predstavi F. Jelnikar. Dobro vrežirana in glasbeno že docela vigrana uprizoritev je bila sprejeta z živahnim aplavzom in bo gotovo mikala tudi ob nadaljnjih predstavah.

Libuša Rogozova, hčerka dolgoletnega člana slovenske Drame Zvonimira Rogoz, je pred dvema letoma nastopila isto življenjsko pot kakor njen oče. Igrala je dvakrat v praškem Mozartju in na nekaterih drugih praških odrih, sedaj pa redno nastopa na deskah češkega gledališča v Brnu na Moravskem. V zadnjem času je dosegla lep uspeh v Hauptmannovi dramski pravljici »Lilofee«.

se poročila Konrad Vovšek iz Celja in Ana Bregarjeva iz Maribora. Na Pragerskem sta se poročila Stefan Hraštink in Francka Esikova, v Ptujju Maks Potočnik in Angela Arbusova, na Teharju Franc Plack in Alojzija Avšnerjeva, v Rogaski Slatini pa Karel Lipnik in Albin Stojškova ter Janez Herzner in Francka Bognerjeva.

O jelenjadi na Štajerskem je objavil dr. Viljem Hofer, predstojnik graškega muzeja za biotehniko in lovstvo, med drugim naslednje podatke: Stara izkušnja nam pravi, da jeleni v štajerskih gorah najbolj rukajo v prvih tednih oktobra. V dobi med obema svetovnjima vojnama pa smo lahko ugotovili, da so jeleni rukali že v zaključnem tednu septembra. Hude zime zadnjih let so to preložitve spet ustavile. Rukanje je letos bilo zelo živahno in so se jeleni tu in tam oglašali ves dan s kratkim opoldanskim premorem. Zgodilo pa se je, da jeleni in košute niso bili vselej soglasni. Videti je bilo cele trope košut, pri katerih ob koncu septembra ni bilo videti še nobenega jelena, nasprotno pa je pri posamezni košuti bilo kar po troje jelenov, ali pa so lovcu čuli in videli nenavadno mnogo jelenov, ki so nemirno hiteli po plemenu. Vsekakor je bilo letošnje rukanje na Štajerskem jako različno.

Veliko zborovanje je sklicalo okrožno vodstvo za Maribor mesto. Namen zborovanja je bil razpravljati o najvažnejših dnevnih vprašanjih in o vojnih dogodkih. Daljši govor o tem je imel okrožni vodja Strobl. Nato je govoril dr. Platzter o organizaciji tedna štednje. Naposled je izpregovoril Hanak-Hamerl o tem, kako naj se praznujejo prazniki.

V Rogatcu so se poročili: Vincenc Kitak in Marija Vreševa, oba z Donške gore, ter Jakob Koražja in Marija Polajžarjeva, oba s Tlak. Umrla sta Edvard Črnoga in Tlakah in 74letna Marija Merdovnikova iz Rogatca.

Zasluzena kazen. V Celju je vzbudila te dni precej pozornosti 39letna Katarina Bejerjeva, doma iz sudetskih krajev. Že ponovno je bila kaznovana, ker je napravljala dolge in se uveljavljala kot Mica Kovačeva, ki je delala velike zapitke, pa ni ničesar plačala. Razen Celjanov so jo zasledovali tudi številni dunajski trgovci in gostilničarji. Zdaj je bila pred deželnim sodiščem na Dunaju obsojena na štiri leta ječe.

Iz Hrvatske

Smrt ustaškega prvoborilca. V Zagrebu je pred dnevi umrl tovarnar Petar Gavranović, ki je že od leta 1931. sodeloval v ustaškem pokretu. Bil je z dušo in telesom vdan novemu gibanju. Ob ustanovitvi NDH je vstopil v ustaško osvobodilno legijo, ki ji je poklonil vse svoje premoženje. Pokopali so ga ob številni udeležbi na Mirogoju.

Zagrebsko pokopališče na Mirogoju je staro 66 let. Ko je bilo ustanovljeno, je štel Zagreb 18.000 prebivalcev. Prvi, ki so ga pokopali na novem pokopališču, je bil telovadni učitelj Miroslav Singer, in sicer na dan Vseh svetih. Število pokopanih, ki so odšli naši na tem prostoru zadnje počivališče, je do danes naraslo že na preko 140.000. Površina pokopališča meri 133 oralov in je do malega že vsa izpolnjena. Dnevno pokopljeje povprečno 20 mrličev. **475 letnica ustanovitve Mostarja.** Ko so leta 1465. Turki zavzeli večji del Hercegovine, so njeno glavno mesto in prestolnico Blagaj skoraj popolnoma porušili. Zato so leta 1467. začeli graditi novo mesto na plodnejšem zemljišču ob Neretvi okoli lesenega mostu, ki je visel na verigah. Naslednje leto je bil Mostar že naselje z džamijo, leta 1474. pa se prvič omenja v listnini. Šele 1522. leta, ko je bil zgrajen današnji kameniti most čez Neretvo, je postal Mostar glavno mesto Hercegovine.

Važni sklepi sarajevskega mestnega sveta. Na drugi seji novo imenovanega mestnega sveta so bila na dnevnem redu važna vprašanja. Med drugim je bilo sklenjeno, da se novemu preskrbovalnemu odboru, ki mu načeluje župan, dodeli posojilo 15 milijonov kun za nabavo živil. Nadalje je bil sprejet sklep, da se povšajo mezde občin. skim delavcem. Nameščenci mestne občine bodo prejeli na račun draginske doklade enomesečno plačo.

Bosanska Gradiska dobi novo pokopališče. Ker je dosedanje počivališče mrtvih precej oddaljeno od mesta in ob dežju in poplavih težko pristopno, je mestna občina v to svrhu namenila primernejše zemljišče, ki je bilo na Vse svete posvečeno in izročeno svojemu namenu.

Osijek dobi 50 milijonov kun posojila. V Osijek je prispelo zastopstvo osrednjega urada za zavarovanje delavcev, ki je mestni občini obljubil 50 milijonov kun posojila. Delegati imajo nalogo oceniti razporeditve, ki jih je občina dala v zastavo. S posojilom bo mestno načelstvo poplačalo svoje dolgeve in pa posojilo pri Prvi hrvatski stedišnici, za katerega je moral plačevati dostaj višje obresti.

INSERIRAJTE V „JUTRU“!

dobe z močnejšo ilustrativno privlačnostjo, prkari pravičeno odmaknjenih scenerij in vase zatopljenih oseb nekaj rahločutne in priose-rene zategnenosti, ki visi med spokojno idilo in začrčano grenkobo skritih disonanc. Vendar so vizije notranje samsote, čustva in razmišljanja le skrivnostno nakazana. Kljub temu, da stvarim na mah ne vidiš v nje in do dna določenih form in barv so po svoji naravi toliko konvencionalno zgornje, da prevzemajo nase še tudi vlogo poljudnejšega tolmaka umetnikovih tedenc. V tem smislu ni Sedejev korlort le bizarno pester in v ploskovni porazdelitvi elementarnejši, temveč tudi izraz notranje jasnosti in umetniške resničnosti.

Sedej je pri A. Kosu razstavil dve deli, ki sta zamisljeni v izrazitem figuralnem slogu večjih dimenzij in ki smo po njih vsajeni spoznavati umetnikovo kompoziciionalno znanje, njegov čut za statična ravnotežja figur in umirjena čustvena razpoloženja: ti deli sta »Južina« in »Pietas«. Snov ki je v našem primeru le malo več kot preteza za določeno konfiguracijo, je omejena na prikaz skupine statuaričnih likov, ki jih obeti slikar bolj v shemi čistega formalnega koncepta idejnih barv, linearnih in ploskovitih odnosov nego v snovni karakteristiki, bolj v luči notranje idejne pomembnosti, kakor pa v zvezi s fizičnim okoljem naturalistične zakonitosti. Te v sebi zaključene figure nas spominjajo sfere starodavnih figurativnih izkustev antike: renesanse in še posebej modernega francoskega slikarstva.

Osnednje mesto zavzema na delu »Južina« sedeca žena, ki reže kruh. Še bolj značilna je na sliki statuarična žena s košaro. Ozadje polni par konjev, ki ju srečujemo na dvorišču v Emaveu: stopnice, zavesa, stena, Kristusova apostola pri mizi sta prepro-

sta človeka iz ljudstva, Kristus je poudarjen le z živim cimbrom svojega oblačila, le najpotrebnejše je na kompoziciji: intima preprostost, »Kopalke« — priljubljen Sedejev motiv gozdnih prizorov — so zastrte v lesket opalnih tonov, azurne sinjine in karmina. Ne le na omenjenih slikah, tudi na »Jutru« s cesto in kmečko vprego je krajina sprito pomembnejše figurale vsebine le okvirno ozadje. Prastari, splošno človeški, animalistični biološki gon in socialno občuten svet sta polarizirala tvorno domišljijo okrog ustajenih in tipiziranih simbolnih likov življenja. Kjer koli in nešteto krat v vseh časih živi vrsta trojice iz »Baleta« in tudi prizor živali na pašji je v »Kompoziciji« izraz vrste in ne individualiziranega poedincea.

Sedejeva umetniška rast rodi najlepše sadove in docela svojstvene slike v bogato razčlenjeni gradbi slovenskega modernega slikarstva: njena kulturnost je organska, visoka in obenem domača. (F. Š.)

Naš jezik

Zámedi ali zámeti?

Tako vprašuje g. dr. Mirko Černič (Nekoliko popravkov in dopolnil — Naš jezik, »Jutro« z dne 29. oktobra) in takole sklepa: »Brez vsakega dvoma je tole: metla pomet, sneg pa méde; soba je torej pométna, ne pa »pomedena«, kot sem zadnjič nekje bral in kot večkrat čujemo; in če je prav, da sneg po dolni méde, tedaj je dolina zámedena, po njej je razsajal sneženi zámed! Kdor se klanja tradiciji, ta bo ostal pri »zámetih«, kdor pa vrta in razčlenja, ker pač rabi različne oznake, ta se bo poprijel »zámedove«! (vse on podčrtal).

Ali je res »brez vsakega dvoma«, da samo metla mete, sneg pa ne, ampak méde. Gospod doktor je celo naglase postavil in kakor se mu je zdelo: soba je pométna, ne

Nepremagani šahovski mojster

Na dvoru Marije Terezije in njenega soproga Franca Stefana so posvečali veliko pozornost tehničnim novostim, mehaničnim iznajdbam in eksperimentom. Ne samo Franc Stefan, ampak tudi predniki Marije Terezije so imeli veliko nagnjenje k prirodoslovnim vedam in tehniki. Znano je n. pr., da se je cesar Karel V., ko se je leta 1556. odpovedal prestolu, v tistem samostanu San Juste v Španiji popolnoma posvetil urarstvu in se ukvarjal zlasti z rešitvijo vprašanja, da bi večje število ur spravilo na popolnoma enak tek. Tudi tehnične zbirke Rudolfa II., velikega alkimista, so bile za njegov čas slavne. To tradicijo so nadaljevali Franc Stefan in, ko je ta leta 1765. umrl, njegovi sinovi, mladi cesar Jožef in njegova brata Leopold in Ferdinand. Z vsemu so zasledovali vsak napredek v znanosti in tehniki.

Pelletier postavljen v senco

Ko je leta 1769. slavni francoski raziskovalec Pelletier prišel na Dunaj, je bilo samo po sebi razumljivo, da si je pustil dvor predvajati njegove magnetične eksperimente in da je k temu pritegnil ne samo najvišje plemstvo, ampak tudi vse, ki so tedaj v znanosti kaj pomenili na Dunaju. Med gledalci se je nahajal tudi dvorni svetnik pri madžarskem finančnem ministrstvu Wolfgang vitež von Kempelen, po rodu iz Bratislave, ki je s konstrukcijo različnih strojev dvor in učeni svet že opozoril nase. Ko ga je cesarica po zaključnem predavanju vprašala po njegovi sodbi, je odgovoril na splošno presenečenje, da bo njenemu veličanstvu v teku pol leta poklonil aparat lastne iznajdbe in konstrukcije, s katerim bodo Pelletierjevi eksperimenti postavljeni v senco.

Kempelen je besedo držal. Komaj pol leta pozneje je cesarico prosil za dovoljenje, če sme njej, cesarju in vsemu dvoru predstaviti svojega čudežnega Turka. Bila je namreč postava moža v naravni velikosti in orientalski noši, kakor je Kempelen dejal — Turka, ki so jo sluge na njegov mig in presenečenje vsega dvora prinesli v dvorano. Mož je sedel v tekoči omari na petih kolesih, in visoki kakor mizar, pred seboj pa je imel veliko šahovsko polje. V desnici je držal dolg črtni, levica pa je počivala na majhni blazini. Drugo manjšo omario je Kempelen lastnoročno prinesel v dvorano in jo postavil na sosedno mizo. Nato je prosil cesarja, naj z avtomatom odigra partijo šaha.

Avtomat igra

Močno presenečen se je cesar vsedel nasproti Turku in čudežna igra se je začela. Medtem ko je Kempelen mirno stal ob strani in spremljal v svojo omario, je dvignil Turka levico, prijel eno izmed železnih figur, kmata, in ga potegnil naprej. Potem je pogledal po šahovnici in spustil roko na blazino. Nato je potegnil cesar. Turka je odgovoril in takoj ko se je igra razvila, se je videlo, da je avtomat močnejši kakor njegov živi partner. Nato je Turka dvakrat energično zmajal z glavo: »šah«. Položaj cesarja Jožefa se je dalje poslabšal. Avtomat je nato trikrat zmajal z glavo: »šah«. Še nekaj potez je sledilo prvemu šahu in cesar je partijo izgubil. Kakor blisk se je stegnila Turkova roka čez šahovnico in prevrnila figure. Presenečenje in občudovanje dvora je bilo nepopisljivo. Oblegali so Kempelena, naj jim razloži skrivnost. On jim je pokazal notranjost stroja, ki se je sestojala iz koles vseh velikosti, cilindrov, ročkov in peres, nadejalna pojasnila pa je odločno odklonil.

Kakor ogenj se je novica o šahovskem čudežu raznesla po mestu in odleži nesrečni izumitelj niti podnevi niti ponoči ni imel več mirne ure. Vsak, ki je imel količjak ugleda, ime in položaj, je hotel Turka videti ali z njim igrati. Celotno daleč se prihajali tehniki, šahisti in drugi zanimalci na Dunaj, da bi videli novo svetovno čudo. Dolgo časa je Kempelen vzdržal, končno pa ni mogel več prenašati stalnih nadlegovanj. Dal je razglasiti, da so se kolesa in peresa stroja zaradi prevlekle uporabe pokvarila in da jih ne more več popraviti ter spraviti v tek. Tako je bil šahovski fenomen počasi pozabljen.

Leta 1782. je prišel na Dunaj ruski veliki knez Pavel. Bil je znan kot velik prijatelj šahovske igre in obenem dober mojster. Cesar Jožef se je spomnil Kempelenovega avtomata in je prosil izumitelja, naj ga pokaže velikemu knezu. Kempelen je prošnji ustrejel in Turka si je s serijo zmag spet pridobil svoj sloves. Ali je bila kraljevska obdaritev, ali kak drug nagib vzrok temu, da je iznajditelj sklenil svoje čudo pokazati tudi svetovni javnosti, se ne ve. Dejstvo je, da si je od cesarja izprosil dovoljenje in dobil dve leti dopusta za to, da je potoval s svojo

iznajdbo v Pariz in London, kjer je vzbudil ponovno ogromen val navdušenja in priznanja.

Kralj Friderik je vedel za skrivnost

Kralj Friderik II. Pruski je bil strasten ljubitelj šahovske igre. Glas o čudežnem avtomatu je prišlo tudi do njega in povabil je Kempelena v Berlin. Ko ga je Turka v treh igrah na njegovo brezmejno začudenje premagal, je hotel za vsako ceno zvedeti za skrivnost. Ponudil je Kempelenu veliko vsoto denarja in po kratkem premisleku se je slednji odločil za kupčijo. Trdil se, da je bil kralj Friderik razočaran, ko je zvedel za skrivnost. Dejstvo je, da avtomata niso več uporabljali, ampak so ga postavili v neko skladišče kraljeve palače. Tam je zapadel pozabljen in končno na nepojasnen način prišel v posest berlinskega mehanika Friedricha Metzla.

Ko je Napoleon I. 1806. prišel v Berlin, so se spet spomnili čudežnega Turka. Imperator je igral z njim in bil kakor svoječasno cesar Jožef in Friderik Veliki poražen. O tem je zvedel Napoleonov pastorek Eugen Beauharnais, priznana veličina na šahovskem polju. Povabil je Metzla, naj pride z avtomatom v Monako, toda tudi njemu se ni godilo nič boljše kakor Napoleonu. Bil je tako presečen, da je ponudil lastniku avtomata 30.000 frankov, če mu razloži skrivnost. Pravi, da je bil prav tako razočaran kakor pred njim Friderik.

Tudi Metzl je s svojim Turkom potoval v Pariz in London. Odtod se je podal na dolgo pot čez Ocean v Ameriko. V deželi neomejenih možnosti je čudežni avtomat nadaljeval svojo zmagoslavno pot. Podjetni Nemec je bil s finančnim uspehom popolnoma zadovoljen. Še dolgo potem se je govorilo o nepremagljivem šahovskem mojstru, dokler ga ni leta 1876. na svetovni razstavi v Philadelphiji uničil požar, ki se nočejo vrniti na delo, ako jih pristojni urad pokliče, in končno taki, ki so jim nemška oblast zaradi neprilikega vedenja odpovedala službo. Osebe, ki razširjajo nerazumne vesti, se prav tako lahko pošljejo na prisilno delo, če s svojim dejanjem niso storile hujše kaznivke zločina. Med ostalimi, ki kot nesocialni elementi prihajajo pod obvezo prisilnega dela, so vsi tisti, ki padajo na breme svojih rodbin ali občin, pijanci, razgrajali, kvartarji in moralni ničevneži. Prav tako očete rodbin, ki se ne brigajo za svoje, ter očete nezakonskih otrok, ki se zaradi neplačevanja alimentov izgubljajo stalni zaposlitvi. Razen navedenih se lahko pošljejo na prisilno delo tudi vsi tisti, ki s svojim zadržanjem in delovanjem ogrožajo delo in proizvodnjo v slovaškem gospodarstvu.

Kakšna je torej bila skrivnost šahovskega Turka? Desetletja dolgo so si nad tem razbijali glavo. Friderika in Evgena Beauharnaisa je zagonetka stala visoke vsote. Zvedela sta zanj, toda nista je izdala. Robert Willis in slavni francoski šahovski matador Tournay sta skušala dokazati, da je bil v stroju skrit človek. Tournay je imenoval celo nekaj imen mož, ki si jih je Metzl posluževal kot pomočnikov. Te naj bi bili v Parizu najprej Boncour, potem avtor velike francoske šahovske enciklopedije Mouret, v Angliji pa najprej mr. Lewis, pozneje pa nek Alcazar z imenom Schlumberger. Slednji naj bi šel z Metzлом tudi v Ameriko.

Zdi se, da pri tej razlagi ostanejo še nekatera vprašanja odprta. Kje naj bi tjal človek v stroju, ki ga je Kempelen javno pred gledalci odpiral? Kako naj bi se skrili človek udeleževal ob šahovnici? Kaj naj bi bilo v omari, ki je ločena od avtomata stala na mizici? Tega vsega danes ni mogoče več ugotoviti, kajti o avtomatu imamo samo približno predstavbo, iz katere ne moremo mnogo povzeti. Na vsak način je moral biti trik, za katerega je brez dvoma šlo, skrit na genialen način, sicer Turka ne bi desetletja držal v napetosti vsega učenega sveta in ne bi dočkal starosti več kakor 100 let.

Kempelenovo izumiteljsko delo

Če imenujemo Turka kljub vsemu samo duhovito igro, moramo drugim strojem, ki jih je konstruiral genialni Kempelen, pripisati eminentno praktično vrednost. Tako je zgradil »ognjeni ali parni stroj« o čigar konstrukciji ne vemo nič natančnejšega, razen tega, da je stroj pogonjala para in so ga z velikim uspehom uporabljali pri gradnji nekega prekopa na Madžarskem. Dalje je konstruiral za du-

Gospod iz zastavilnice: »E, dragi moj gospod Zverinjakovič, tale vaš slon je že precej star — več kakor sto let vam ne morem dati zanj!«

najski Schönbrunn vodno črpalko s horizontalno tekočim cilindrom, torej nekakšno turbino, ki je več let obratovala v polno zadovoljstvo vseh. Prav tako je bil dolgo v rabi »ognjeni mlin« na parni pogon, ki ga je sestavljal Kempelen. Nazadnje so morali njegovo obratovanje na višjo odredbo ustaviti, ker je nekega mlinarkega vajenca zaradi njegove nepredvidnosti stroj pograbil in mu odtrgal roko. Tudi o podrobnostih tega stroja nimamo natančnejših podatkov.

Se dva zelo pomembna aparata je izumil Wolfgang von Kempelen. V tistem času sta vzbujala veliko pozornost in jih danes gledamo kot predhodnika moderne tehnike, namreč govornilni stroj in tiskalni ali boljše pisalni stroj za slepe. Prvi, ki je nastal leta 1778, je bila enostavna gladka štirioglasta omara. S pomočjo različnih valjev, zaklopnice in ventilov je razločno in

Frisklo delo na Slovaškem

Potem ko je Slovaška sprejela vse potrebne ukrepe za končno rešitev židovskega vprašanja, je prešla na ureditev vprašanja cigánov, potepuhov in nesocialnih elementov. Parlament je sprejel zakon o organizaciji delovnih taborišč, v katerem se lahko pošljejo ljudje, ki po določbah zakona spadajo med asocijalne elemente. Ustanovljen je poseben osrednji urad za prisilno delo, ki bo obveznike prisilne delovne službe dodeljeval k državnim in javnim delom tako, da pri tem ne bodo trpeli škode poklicni delavci.

V prisilni delavski oddelke se lahko pošljejo osebe, ki se izogibajo zaposlitvi, ki jim je bila dodeljena od pristojnega urada, ali jo brez dovoljenja zapuste. Dalje se lahko pošljejo na prisilno delo tisti, ki na svojo roko in brez opravičila napuščajo pogodbeno delo v Nemčiji, potem tisti, ki se nočejo vrniti na delo, ako jih pristojni urad pokliče, in končno taki, ki so jim nemška oblast zaradi neprilikega vedenja odpovedala službo. Osebe, ki razširjajo nerazumne vesti, se prav tako lahko pošljejo na prisilno delo, če s svojim dejanjem niso storile hujše kaznivke zločina. Med ostalimi, ki kot nesocialni elementi prihajajo pod obvezo prisilnega dela, so vsi tisti, ki padajo na breme svojih rodbin ali občin, pijanci, razgrajali, kvartarji in moralni ničevneži. Prav tako očete rodbin, ki se ne brigajo za svoje, ter očete nezakonskih otrok, ki se zaradi neplačevanja alimentov izgubljajo stalni zaposlitvi. Razen navedenih se lahko pošljejo na prisilno delo tudi vsi tisti, ki s svojim zadržanjem in delovanjem ogrožajo delo in proizvodnjo v slovaškem gospodarstvu.

Kdo bo poslan na prisilno delo, se ugotavlja po temeljitih preiskovanjih, ki ga izvrše občinski uradi in orožniške postaje. Njihova dolžnost in skrb je takšne ljudi najprej spraviti na pravo pot, in le če so nedozvoljeni za vse opomine, zapisati jih v seznam nesocialnih elementov. V začetku vsakega leta se bo sestala posebna komisija, sestavljena iz občinskega načelnika, orožniškega poveljnika in vladnega zastopnika, ki bo odločala o tem, kdo izmed njih, ki so že na seznamu, bo uvrščen v trajni popis nesocialnih elementov. Ti popisi bodo potem dostavljani osrednjemu uradu za prisilno delo, ki bo po potrebi pozival obveznike na delo.

K prisilni delovni službi so zavezane osebe med 18. in 60. letom starosti, če so duševno in telesno zdrave. Obvezniki prisilnega dela so za časa zaposlitve zavarovani kakor drugi delavci. Za svoje delo dobivajo tudi plačo, toda se jim od nje odvzame določena vsota za stanovanje in oskrbo v delovnih taboriščih, medtem ko se ostane preko občine izroči njihovim rodbinam. Med delavskimi oddelki sta dve glavni skupini. V eni so cigani, v drugi pa vsi ostali. Kolikor bodo dopuščale prilike in prostor, bodo pripadniki ene kakor druge skupine razdeljeni v tri kategorije: v takšne, pri katerih se lahko pričakuje skorajšnje poplavljanje, v takšne, ki nimajo čiste preteklosti, pa se vendar lahko računata, da bodo naknadno uvrščeni v prvo skupino, in končno v pokvarjenec, med katere spadajo vsi lenuhi in ljudje, ki so nevarni za skupnost in mračne politične preteklosti. Pripadnost k posamezni skupini odreja poveljnik delavskega oddelka po podatkih, ki mu jih je poslala policija.

Za časa bivanja v delovnem taborišču je lahko pripadniki težje kategorije premeščen v lažjo ali obratno. Onim v prvi kategoriji poveljnik lahko dovoli nekatera olajšanja, med drugim n. pr., da smejo največ dvakrat na mesec obiskati rodbino in dobiti od svojega zaslužka dnevno po 2 kroni za tobak in drobnarije. Tudi pripadnikom druge kategorije lahko poveljnik, če se mu zdi umestno, dovoli majhna olajšanja, medtem ko za one v tretji kategoriji takšna

jasno izgovorjal več besed. Da bi, kakor se je pozneje trdilo, stroj imel cele govore, je seveda nerazumno, kajti Kempelen je o tej stvari iznajdba leta 1791. izbrnoročal v spisu »O mehanizmu človeškega govora«.

Zadnje delo dvornega svetnika Kempelena je bilo posvečeno dami iz njegovega prijateljskega kroga, gospodični Mariji Tereziji Paradis, ki jo usoda udarila s slepoto. Marija Terezija je bila krštenka velike cesarice, muzikalno in umetniško visoko nadarjena, svojčas upoštevana in občudovana komponistka, godbenica, pevka in tudi pesnica. Genialna iznajdba njenega prijatelja Kempelena ji je pripomogla, da ne misli brez tuje pomoči spraviti na papir. Ohranjenih je več pisem, ki jih je pisala Marija Paradisova, medtem ko se je aparat izgubil in ne vemo za podrobnosti konstrukcije tega pisalnega stroja za slepe. Tudi to skrivnost je genialni izumitelj Wolfgang von Kempelen, ki je leta 1804. na Dunaju v 70. letu svoje starosti, umrl odnesel s seboj v grob.

Naše zdravje

O nesrečah, da se otroci brez nadzorstva domaj opečejo in v bolečinah umrejo, — ker si sami ne znajo pomagati ter na njih krič in jok največkrat ne morejo priti na pomoč zelo oddaljeni sosedje — zlasti jeseni in pozimi pogostokrat čitamo. Največkrat prišlejo deklice do peči ali do ognjišča in se zaradi nepaznosti vnamejo njih lahka krila. Večkrat tudi prevrnejo nase posodo s kromop ter dobe najhujše, največkrat smrtne opekline. Vedno vnovič moramo opozarjati, ne puščajte otrok samih doma! Nadzorujte jih ali pa privedite jih h kakemu sorodniku ali znanцу, da jih vestno nadzoruje!

Navidezno smrt imenujemo stanje globoke nezvestosti, združeno z navideznim popolnim prenehanjem dihanja in delovanja srca. Navidezna smrt lahko nastopi na primer pri utopljenju, opečenju, zadavljenju, vdihavanju strupenih plinov (ogljivokov kisline, svetilni plin itd.), pri zasutju, zmrznjenju, udaru strele, električnega toka itd. Pri prvi pomoči odstranimo po možnosti vzroke pojave navidezne smrti. Utopljenca n. pr. položimo na stran ali treh ter mu odstranimo iz ust in dihalnih organov vso nesnago. Zastrupljene spravimo na čist zrak. Nato vršimo umetno dihanje (izmenoma), dokler ponesrečeni ne prične dihati, oziroma, dokler se ne poživijo zanesljivi znaki smrti (mrtnašne pege na nižjih delih telesa). Če se rešitev posreči, je treba bolnika še del časa nadzorovati, ker se kritično stanje kaj rado ponovi.

Zoonose imenujemo živalske bolezni, ki se lahko prenašajo tudi na človeka. Najčešče se pač prenašajo bolezni domačih živali, pa tudi divje živali lahko služijo kot vir infekcije. Najčešče se prenašajo: vrančni prasad, tuberkuloza, kuga, Bangova bolezen, steklina, silnavka in parkijevka ter razne parazitarne bolezni.

MODA IN DOM

Nove pletene jopice

Pletene jopice in pulloverje — to so pač najzvestejši prijatelji, ki jih hranimo v omari. Ob prvem hladnem vremenu jih potegnemo na svetlo, nosimo jih h ko-

stumu, preko športnega krila, preko volnene obleke s kratkimi rokavi. Nove jopice so povsem gladke pletene, minili so čast, ko smo si izmišljali komplicirane vzorce, da jih vpletemo vanje. Prav zaradi njihove preprostosti pa se jih ne naveličamo, bolj elegantne so, nosimo jih lahko tudi polpodne k lepši obleki. Bolj važna kakor vzorec je oblika nove jopice — krojena mora biti brezhibno po telesu, zato vpletamo v pas patentni vboj (dve levo, dve desno), da se čim bolje oprimejo postavbe. Volno za nove jopice izbiramo v nevtralnih, pa tudi v nežnih pastelnih barvah, ki jih lahko nosimo k vsaki temni obleki in k vsakemu krilu.

K športnemu kostumu

Športni kostum je manj podvržen modi kakor druga oblačila. Gladka, moška krojena jopica, gladko, spredaj nagubano krilo — to dvoje lahko nosimo leta in leta, ne

da bi bilo treba kaj spreminjati. Le tu pa tam si omislimo kako malenkost, s katero poživimo morda preveč nevtralni videz preprostega kostuma. Tukaj pa nam moda sleherni leto prinaša nekaj novega: živobarven pas s priključeno torbico, ljubko karistaro rutico, ki jo zataknemo v prsni žep, pas iz klobučevine z aplikacijami, povrt vsega pa lepe športne čevlje, na katerih vsako sezono opazimo kaj novega, zdaj v obliki zdaj v podrobnostih, ki jih krasi.

Pomagajmo si s kisom!

Ne samo v kuhinji — povsod v gospodinjstvu nam pride prav steklenica s kisom, če ga le znamo pravilno uporabiti. Kis ima tudi zdravilno moč. Na primer: proti bolečinam komarjevih pikov nemudoma pomagata, če namočimo dotično mesto

Boksanje z okovanimi rokami

Pri olimpijskih igrah pred 2000 leti so si grški boksači pritrdjevali okrog pesti usnjene jermene, v katere so bili vdolani kovinski oglati gumbi, da bi bil udarec tem silnejši. Pri nekaterih borbah je bilo celo navada, da so jemali boksači kamenito in kovinsko kroglo v roko, da je udarec učinkovitejši kakor s kladivom. Sunka po so bili dovoljeni kamor koli, praktičirali so jih posebno proti glavi. Ker so bile borbe zelo krvave, je obveljal tisti za mojstra, ki je iz takšnega boja izšel brez rane. Vendar pa je pripadla največja čast tistemu, ki ni bil niti sam ranjen, niti ni svojega nasprotnika kakor koli poškodoval, temveč je je polagoma zmrnil samo s spretno obrambo, to je s tem, da je s svojimi pestmi odbil vse njegove napade.

Račja jajca

Pred nekaj časa so v raznih krajih opazovali primere zastrupitve z živili. Sum je padel na račja jajca in je res uspelo, da so na lupinah teh jajc, kakor v njihovi notranjosti odkrili povzročitelja črvesne bolezni, ki je podobna griži. Mnogi radi jedo račja jajca, pa jim je priporočati, naj jih uživajo samo kuhana. Uporabe na pol kuhanih ali starih račjih jajc za majonezo, krompirjevo solato itd. pa se varujmo.

RAZPOROKA

»Kako se je iztekla tvoja razporoka, Irma?«
»Jaz sem dobila pohištvo, dečka je dobil mož, denar pa advokat.«

POSTENJAK

Majer sreča na ulici svojo nekdanjo prijateljico Roza, pa jo poprosi, ali bi mogla priti jutri k njej na črno kavo. »Ni mogoče,« odgovori Roza, »jaz sem že omožena.«

»Vem,« reče Majer, »spoznam prav dobro tvojega moža, toda stara ljubezen ne izgine; dam ti rad dvesto lir, če te lahko jutri obiščem.«

Dvesto lir je lep denar. Drugi dan ob treh sprejme Roza svojega prijatelja in odloži stara spomine. Majer postane na mizi dvesto lir in se lepo poslovil.

Zvečer pride Roza soproga domov. Prva, kar je vprašala, je bilo: Ali je bil Majer tukaj? »Roza malo v zadregu: »Bil je!«

»Ali je prinesel dvesto lir?«
»Prinesel, tukaj je denar.«
»Vendar je Majer le postenjak! Včeraj jutraj me je navrtal za dvesto lir in mi je zastavil poštno besedo, da ji prinese danes popoldne v moje stanovanje. Še so pašeni ljudje na svetu!«

Tu'ipan:

Monopol

In naenkrat — razumeš? — odtelijo vrata v steno. Trušči! — to si lahko misliš. Zabobni! In v razred pridvi Pavel. Na kateri plani, kratkohlodnik — ves je rdeč — in zatuli.

»Tihol! Prosim za besedo. Mir!«
Pavlov glas je živinski. Prišedež. Razred se kajpada vznemiri. Vzalovi. Negotovo pogleda — pride bliže — obkoli kateder. Pavel maha z rokama in lovi sapo. »Sošolci! — rjuje kuštravec — prijatelji! Ali je mogoče? Tak zločin! Takšna socialna krivica! Ne bi verjel,« tuli, »resnično ne bi verjel, če ne bi zaupal svojim čutilom.«

Razred se razburi. Ničesar namreč ne razume.

»Kaj? Kaj je? Za vraga!« — kriči razred. »Govorji vendar! Počitnice?«

»Ha — počitnice,« se nasmehe caplin prizanesljivo. »Ne fantazirajte prijatelji! Kdo nam jih bo pa dal? In še nam! Sedma, a seveda — ti oholi domišljavci! — Ti na primer že imajo počitnice. Tri dni! Protekcija, kajpada.«

»In kaj?« se zanima razred. »Kako utemeljujejo ta prestopki?«

»Stenice imajo, veste,« govori Pavel. »Stenice. Kar smešno je že. Ampak zato so dobili ti lenuhi tri dni prosto! Kaj pravite k temu? Svinjarija; med nami rečejo. Enostavna svinjarija!«

»Kaj? Kaj?« zakriči razred. »Kaj se to pravi? Ne razumemo. Ni mogoče.«

»Da. Ubijte me, ako lažem!« se razvema Pavel. »Namreč — desinficirali bodo razred. Pazite! Takole se je vse zgodilo.

Komaj je pozvonilo, sem zdijal na hodnik in pričel — mirno kajpada — promenirati ter loviti muhe. Sonce je sijalo — prav prijetno je bilo. Poetično. Za nezadovoljnost, hočem reči, ni bilo vzroka.

In v tem — pazite — se naenkrat odprta vrata sedme »a«. Iz razreda se opoteče Jurij Kocuh. Kakor blazen je — pobalil Zmredeno govori. Klobuk si natika. Reži se.

»Domov gremo, veš — vpije. «Namreč — stenice...«

»Kaj?« sem zakričal. »Lažes se, cigan! Zakaj greste domov?«

»Domov pač gremo,« nadaljuje. »Nada — veš — je zagledala eno na klopi. Za kričala je — to se ve. «Stenica!« je zavpila in padla iz klopi. Profesor — stara sablja — je takoj odvrgeel kredo in priletel s katedra. Zgrabil jo je — stenico — in jo zanesel k direktorju. In direktor si je natknil očala — veš — pogledal jo je, pokimal in dejal: »Jasno. Stenica je. Domov jih naženite — je rekel — študente. Moram — je rekel — desinficirati razred.«

»Kaj hočemo?« pravi Kocuh. »Domov moramo. Moramo pač za tri dni na počitnice. Ah — težka usoda! Gremo pa — se peklensko reži — s tem večjim užitkom, ker bi morali danes pisati latinsko.«

SPORT

Toča golov in nič več

Medal zaključek jesenskega nogometnega turnirja po kolih
Obilen spored ob žogi drugod po svetu

Ljubljana, 2. novembra. Precej drugače je poteklo včerajšnji III. kolo jesenskega nogometnega turnirja med ljubljanskimi moštvi kakor smo računali mi in še marsikdo in žal so te spremembe bolj škodile kakor koristile vrednosti prireditve, ki je dobila baš včeraj — ob dovolj ugodnih vremenskih okoliščinah — izredno lep vnanji okvir, in sicer zaradi krasne travnate ploskve sredi najlepšega sportnega prostora, ki ga premore Ljubljana. Včerajšnji spored so namreč prireditelji prenesli na stadion nasproti igrišča Ljubljane, ki sicer ni bil obdan od tisočev in tisočev, za katere je pripravljen, onih nekaj sto gledalcev pa, ki jim ni bilo žal potjo do predzadnje avtobusne postaje, si je v mislih lahko predstavljalo, kako privlačna bi bila šele v takem okolju vsaka vsaj količnik dobra nogometna prireditev.

Vsaj količnik dobra pa ni bila nobena izmed vseh treh srečanj, ki so bila včeraj na sporedu, o čemer pričča že samo dejstvo, da je bilo v treh tekmah (ali v treh urah in pol igre) zabeleženih nič manj kakor 33 zgoditkov, vseh na strani poraženih enajstoric. Favoriti so torej imeli včeraj svoj veliki dan, kar velja — tako kakor je napisano — vendarle samo za moštvi Dopolavora iz tobačne tovarne in Marsa, ki sta svoji zmagi pošteno zaslužili in njuna nasprotnika klub vsemu prizadevanju nista mogla več kakor preprečiti še večja poraza. Posebno poglavje za zasluži ob tej priliki enajstoričnik Mladiki, ki je spravila v Korotanovo mrežo — reci in piši — 18 golov, natančno toliko klikov jih je potrebovala, da je dosegla boljšo razliko golov od SK Ljubljane (19:1) proti 18:1 in si tako pomagala na prvo mesto v skupini ter pridobila pravico do nastopa v finalu z Marsom — za prvo odn. drugo mesto. Že potek igre je kazal mnogo nesportnega — sodnik sam je moral pozivati Korotance, naj jemljejo stvar resno — še bolj pa so nas potrdile v domnevi, da je bil rezultat »narejen«, nedvomne izjave nekaterih igralcev z Rakovnika, čes da so za vse to že vedeli v soboto... Ni naša stvar, da bi izrekli sodbe o krivdi ali nekrivdi za take nastope, toda eno moramo zahtevati v imenu naše sportne javnosti, da naj na sportni teren prihajajo — če še tako maloštevilni in še tako preprosti — res pravi sportniki. V ostalem pričakujemo, da v tej edinstveni nogometni partiji še ni bila izrečena zadnja beseda!

Po včerajšnjih izidih, ki so prinesli po dve točki Dopolavoru, Mladiki in Marsu, so se v turnirju B klasificirale za finalno tekmovalje omenjene tri enajstoričnice in pa Ljubljana, ki pa jo je po onem famoznem podvigu Mladike zadela nepričakovana usoda, da bo prišla v konkurenco le za tretje odn. četrto mesto. Mladinski turnir se je končal z okrnjenim sporedom, saj so med štirimi nasprotniki te nedelje nastopili samo dečki iz Mladike in Zabjaka, medtem ko Dopolavoristov ni bilo na spregled in so Vičani prejeli svoji piki brez tekme ter dokončno zasedli prvo mesto v turnirju A. Zabjaka si je z včerajšnjo zmago nad Mladiki pomagal na drugo najboljšo mesto. (Tabele s podrobnim pregledom bomo objavili jutri.)

Po vsem, kar smo o včerajšnjem sporedu na stadionu rekli dozdaj, bo kronika sama lahko precej kratka, saj so — vsaj popoldanske igre — obstojale iz ene same vrste enostranskih, pa še precej ležernih akcij, ki so se tu in tam na strani šibkejšega končavale z lepim ali tudi neučinkovitim zaključkom.

V turnirju A

je bila odigrana dopoldne ena sama tekma, v kateri je mlado moštvo Zabjaka proti pričakovanju ugnalo Mladikarje s tesnim, toda zasluženim izidom 2:1. Naraščaj z Zabjaka si je močno izboljšal končni položaj v tabeli, v kateri je ostal na vrhu Vič, ki je ta dan ostal brez nasprotnika in knjižni svoj izkupiček v golih in točkah par forfait.

V turnirju B

7:0 ZA DOPOLAVORO

Vičani, ki so se temu tretjemu nasprotniku postavili v bran z vso najboljšo voljo, so stalni pritisk vzdržali nekako do polovice, potem pa začeli omagovati. V drugem delu igre je prišlo, kar je moralo priti in Dopolavoro je po pravici zabeležilo svojo najvidnejšo zmago v dosedanjem poteku turnirja. Moštvo je od tekme do tekme bolj povezano in je predvsem voljno in marljivo, treba pa bi ga bilo za dokončno oceno videti v resnejši tekmi. To pot je prišlo na častno drugo mesto v svoji skupini in bo prihodnjo nedeljo na ogled — še enkrat in tudi v težji tekmi.

18:0 ZA MLADIKO

Osem golov je padlo v prvih 35 minutah, naslednjih deset pa v naslednji pol uri. Igrala je ves čas samo Mladika, kakor je znala in hotela, njeni nasprotniki pa so gledali ali pa ji tudi pomagali, če ni bilo drugače. Glede slednjega je bil nesehno agilni Korotanov vratar, pa tudi ožja obramba se ni preveč brigala za dogodke v lastnem prostoru pred golom. Mladikarji so opravljali svoj posel brez posebnih težav in sprva tudi z vso resnostjo, pozneje pa menda njim samim ta »igra« ni več ugajala. Kajti svoj cilj so dosegli že precej pred pravim koncem. Nogometa je bilo v danih okoliščinah zelo malo.

8:0 ZA MARS

Zmaga Marsa v tekmi proti Zabjaku ni bila na tehnični nikoli, možnosti pa je bilo nekaj — vsaj v prvih 20 minutah igre, da bi bili Zabjaka enkrat pogodili mrežo — odnosno zadeli med drogeve, ker mreže na teh novih drogah še ni bilo — in močno prekrizali račune v tabeli. Toda že po 8. min. je Slamič zabil otvoritveni gol, potem pa je v 21. Doberlet povišal na 2:0 in vse sile Zabjaka so se začele zbirati za obrambno delo. Pri vsej njegovi marljivosti pa je Mars od odmora povišal še na 4:0 in v drugem delu igre z lahkoto podvojil razliko z izredno razpoloženim napadom. Tekma je tekla fair pod taktiko Marsovcov, bila pa je vendar bolj ali manj tudi pod posrednim vplivom nesportnih prizorov iz »dvoboja« v prejšnji tekmi.

Obe finalni tekmi za zasedbo prvih štirih mest v turnirju B bosta na sporedu prihodnjo nedeljo.

Livorno vodi, Torino preseneča

Po V. kolu italijanskega nogometnega prvenstva

Peta prvenstvena nedelja po italijanskih igriščih tudi ni minila brez presenečenj, kar je čisto prav, saj bi nogomet sicer ne bil to, kar je. To pot je za vročerežne skrbel Torino, ki je gostoval v prestolnici in sredi Rima naložil državnemu prvaku štirj zgoditke brez izgube na svoji strani. Dobro — in sicer že petič zaporedoma — je opravil Livorno, ki je poslal rimski Lazio domov brez tekme, najvišji izid dneva pa si je privoščila Juventus iz Torina, ki je izpraznila Atalanto kar s 5:1. Mnogo veselja je bilo v Milanu, kjer je Ambrosiana dobila obe točki proti Bologni, ne glede na to, da je tudi Milano rešil eno v Vicenzi. Med remisji je omembe vreden triestinski (že četrti v petih tekmah), to pot proti Bariju, ki je vsekakor več kakor uspeh za goste. V podrobnem se na kratko tole:

Vicenza je spet pridobila točko, to pot z 1:1 proti Milanu, čeprav je potrebovala tri tedne, da je prišla do sapa. — Venezia se očitno še ni prebudila in to pot je v Fiorentini našel na dovolj močnega nasprotnika, da je z 2:1 spravil vse izkupl-

ček. — Obe najbolj popularni enajstoričnici turnirja sta se srečali na rimskih tleh. Torino, ki je pred mesecem dni začel zelo šibko, si je to pot izposodil Romo brez opravičila s 4:0 in prišel med tem na 5. mesto v tabeli. — Domača rivala iz Genove sta obračunala med seboj s krepko zmago Genove 3:0; Liguria spada zdaj že med siromake v tej družbi. — Juventus je prišla do prve zmage šele predvčerajšnjim, ko je doma sprejela in odpravila Atalanto s 5:1. — Livorno je ostal vztrajen in je bil kos tudi Laziu iz Rima; s 4:2 je prejel že peti par točk in vodi zdaj čisto sam s 3 točkami v dobro. — Krepak korak proti vrhu je storila Ambrosiana, ki se je z 1:0 otrešla nevarne Bologne in dobila svoj prostor v zgornji hiši. — Triestinci so mislili na najboljšo, toda Bari je bil predr oreh in ostalo je samo pri delitvi točk po neodločenem 1:1. Od samih remisov je slabo živeti.

Vrstni red v diviziji A je po petem kolu naslednji: 1. Livorno 10, 2.—4. Genova, Fiorentina, Ambrosiana 7, 5.—6. Torino in Roma 6, 7.—9. Bologna, Bari, Lazio 5, 10.—12. Juventus, Triestina, Milano 4, 13.—14. Vicenza, Liguria 3, 15.—16. Venezia, Atalanta 2 točki.

V diviziji B so se nedeljski pari razšli z naslednjimi rezultati:

Pro Patria-Novara 1:0, Alessandria-Pisa 2:1, Modena-Pescara 5:1, Brescia-Savona

3:1, Anconitana-Cremonese 2:1, Spezia-Udinese 5:0, Padova-Siena 5:0, Mater-Palermo 1:0, Napoli-Fanfulla 2:1.

Tako je Spezia spet obdržala vodstvo z 9 točkami, ki mu kot prvi sledi Napoli. Najslabša je zdaj Pescara.

V diviziji C navajamo iz serije izidov samo nekatere iz okrožja A, in sicer: Pieris-Gorizia 0:0 (prva izguba točke dosedaj neporaženih Gorizianov), Pontiana-Mogliano 4:0, Fiumana-Ampela 2:0.

Dve mednarodni tekmi

NEMCIJA — HRVATSKA 5:1 (2:0)

Pred 50.000 gledalci je bila v nedeljo v Stuttgartu odigrana sedma mednarodna nogometna tekma med Hrvatsko in Nemčijo. Domačini so v glavnem poslali v boj svojo standardno enajstoro, Hrvati pa so morali svoje moštvo izpopolniti z nekaterimi manj rutiniranimi močmi iz Concordije in Haška. V njihovih vratih je stal Glaser. Nemci so že do odmora dvakrat zadeli v črno (prvi gol je iz prostega strela zabil branilec Janes, ki je ta dan slavil svoj 70. nastop v državnem dresu), po odmoru pa je Wilimowski z dvema zgoditkoma povišal na 4:0. Sedaj šele so tudi gostje prišli do svojega častnega gola po zaslugi Wöfla, ki ga je po nedolgo zatem še izravnal Klingler. Nemško moštvo je ugajalo v celoti, najbolj pa njegova krilska vrsta. Gostje so vztrajali do konca, vendar poraza niso mogli zmanjšati.

Tekmo je sodil madžarski sodnik dr. Balarsky.

MADŽARSKA — ŠVICA 3:0 (1:0)

V Budimpešti sta se v nedeljo pred 38.000 gledalci srečali nogometni reprezentanci Madžarske in Švice. Domačini so pre-

šli takoj v ofenzivo in že prvi udarci so pokazali, da so svojo sestavo z novimi močmi močno ojačali. Kljub temu se je švicarska obramba držala dobro in šele v 31. min. je Bodolj zabil edini gol tega polčasa. Po odmoru je prišla premoč domačinov, še bolj do izraza ter sta Polgar in Toth zvišala na 3:0. Švicarji so nastopili z nekaterimi spremembami v moštvi, ki pa se to pot še niso moge uveljaviti. Zmaga domačega moštva je bila zaslužena.

V prvenstvu Donau-Alpenlanda so bili zadnjo nedeljo najbolj zanimivi trije rezultati: Rapid-WAC 5:1, Vienna-Wacker 4:2 in Austria-FC Wien 2:1.

»Očka, svarim te, niže od pasu me ne smeš udariti, sicer te dam diskvalificirati!«

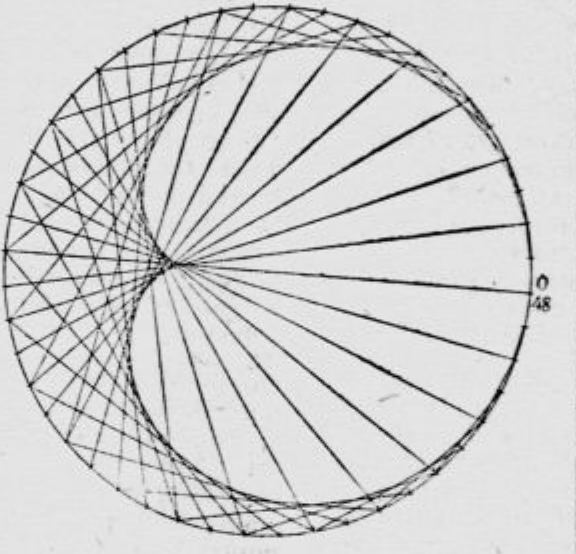
KAJ VEM? KAJ ZNAM?

476. Kaj pomeni predpona »blo«?

477. Katere štiri prvine (elemente) je poznal Empedokel?

478. Kaj je perm?

479. Za ljubitelje geometrije.

Zgornja slika je takole napravljena: Razdeli krog poljubnega polmera na 48 enakih delov. Iz točke O kot skupnega izhodišča tečeta po krogu dve točki v nasprotnem smislu urogena kazalca, druga točka dvakrat tako hitro ko prva. Od vsakega zaporednega delišča spoji prvo točko z istočasno lego druge točke. Ko pride prva točka v delišče 24, je druga točka že v delišču 48. Ko pride prva točka v delišče 48 je torej pretekla krog prvič, pride druga točka že preko delišča 48 do 96 drugič po krogu. Spojiti moramo torej 1 z 2, 2 s 4, 3 s 6, 4 s 8 itd., 24 s 48, 25 s 50 (= 48 + 2), 26 s 52 (= 48 + 4) itd. Vse narisane tetive kroga ogrinjajo kot tangente neko nenaravno srčasto krivuljo, ki se v sliki prav dobro razloži.

Taka srčasta krivulja se imenuje kardioida (grško kardial = srce) in je pot točke krogevega oboda, ki se po zunanji strani enako velikega nepremičnega krogevega oboda vali (kotali) brez drsenja. Tako gibanje si lahko na mizi predočite z dvema enako velikima kovancema, če en kovanec nepremično leži, drugi se pa po njegovem obodu brez drsenja vali (kotali). Kardioida je poseben primer tako zvane epikloide, ki nastane vobče s točko krogevega oboda, ki se vali brez drsenja po zunanji strani drugega krogevega oboda ne glede na medsebojno velikost krogovih polumerov.

Presenečeni boste s sliko, ki si jo napravite sami na isti način in zaradi lažjega risanja vzamete polumer kroga 8 ali več cm, razdelite krog na 72 enakih delov (s kotomerom po 50) in spremenite hitrosti, da teče n. pr. druga točka 3-krat ali 4-krat ali 5-krat tako hitro ko prva.

480. Denar v dveh žepih.

V dveh žepih imam denar. Če predenem iz levega žepa 60 stotink v desni žep, imam v obeh žepih enako veliko gotovino. Če predenem iz desnega žepa 1 liro v levi žep, imam v levem žepu dvakrat toliko denarja kakor v desnem. Koliko denarja imam v vsakem žepu?

Rešitve nalog 31 oktobra

471. Dioptrija je mera, s katero izražajo optiki goriščno razdaljo naočinskih leč. Za razne kratkovide in daljnovidne oči predpisujejo očesni zdravniki bolj ali manj izbočena ozir. vbokla stekla. Čim bolj je leča izbočena ali vbokla, tem manjša je njena goriščna razdalja, število, ki nam pove, kolikokrat gre ta goriščna razdalja v 100 cm (1 m), pa se imenuje dioptrija ali manj točno »ostrina« leče. Če meri goriščna razdalja kakšne leče n. pr. 2 m, znaša njena »ostrina« 1/2 dioptrije. Predznak plus (+) ali minus (—) pa nam pove, da-li je leča izbočena ali vbokla, konveksna ali kokavna, t. j. primerna za daljnovidne ali kratkovide oči.

472. Poglavitne sestavine človeške hrane so: maščobe, ogljikovi vodni (hidrati), beljakovine, soli in vitamini. Vseh pet sestavin hkrati ima v sebi zlasti mleko.

473. »Dario Danajev« je darilo, ki prinaša nesrečo. Danajci, t. j. Grki, so namreč po Homerju ostavili pred Trojo velikega lesenega konja in se umaknili izpred mesta, kakor da so opustili obleganje. Konja so Trojanci spravili v mesto, Grki pa, ki so bili skriti v konjskem trupu, so ponoči odprli mestna vrata, da so mogli njih rojaki vdreti v mesto in ga zavzeti. — »Danajsko delo« pa imenujemo težavno in brezuspešno delo. Grška pripovedka pripoveduje o 50 hčerah kralja Danaja ki so morale za kazen, ker so umorile svoje može, v podzemlju nositi vodo v sod brez dna.

474. Nerodna raztresenost

Ker je pismonoša »seveda« tudi pismo služabniku vrgel v omario in z njim ključ, služabnik ni mogel zvedeti za gospodarjevo željo.

475. Kržanka

Vodoravno: 1. sapa, 4. kopa, 8. eto, 9. kolog, 10. vi, 11. Ulm, 12. pe, 14. bej, 15. Ra, 16. park, 18. veka, 19. uk, 20. omara, 22. Oto, 23. meja, 24. pram, 25. ora, 26. šik, 27. Ra(dij), 28. tok, 29. dr., 30. ima, 31. gal, 32. Erna, 33. Bine.

Navpično: 1. Severno morje, 2. Atila, 3. po, 4. kom, 5. ol, 6. Pepe, 7. Egejsko morje, 9. kloaka, 14. b, k, 16. Pera, 17. Rad(dij), 18. vaja, 19. uta, 21. mera, 22. Ork, 24. pik, 26. Šoa, 28. tma, 29. dan, 30. in, 31. g, l.

RAZTRESENOST

— Oni dan mi je bila ukradena denarnica iz žepa.

— Kaj nisi začutil roke v žepu?

— Sem, toda mislil sem, da je moja.

Turčija in njena preskrba

V Ankari se je zbralo nedavno več upraviteljev pokrajin na posvetovanju z notranjim ministrom Redžepom Bekerom. Na posvetovanju so se obravnavala vprašanja preskrbe prebivalstva z živili in kurjavo čez zimo. Tudi ministrski svet je na eni svojih zahtevnih obravnaval to vprašanje. Notranji minister je nujno pozval »se upravitelje pokrajin, naj ustanove v vsakem vladetu poseben organ za zatiranje verižnosti in navijanje cen. Njihova skrb bodi, da se bodo določbe zakona o zaščiti naroda strogo izpolnjevale.

Na posvetovanju istanbulskega guvernerja s trgovci z žitom se je izkazalo, da preskrba istanbulskega prebivalstva doslej ni šla gladko. Cene žita so znatno poskočile. Istanbul ima zdaj okrog 1.000.000 prebivalcev. Za dovolj žita in moka bi rabilo mesto nujno dnevno 20 vagonov. V Turčiji je nastal zadnje čase v pogledu transporta precej težak položaj. Na drugi strani je pa moral turški pomorski promet letos sprejeti mnogo več potnikov kakor prejšnja leta. Konzum premoaga se je povečal od 650.000 lani na 700.000 ton letos.

Pa tudi železniški promet se je znatno povečal, zlasti na anatolski progi, »kjer« prišpe na istanbulske končne postaje dnevno okrog 300 vagonov. Zato so nastale težkoče v pogledu iztovarjenja in spraviljanja blaga v skladišča.

Madžarsko notranje posojilo

Za kritje izrednih izdatkov je razpisala Madžarska notranje posojilo v znesku 500 milijonov pengg. Posojilo se pa ne odplačuje javno, temveč so ga prevzele banke, hranilnice in zavarovalnice. Od celotnega zneska je prevzela madžarska imus.rija 188.000.000, ki jih je razdelila na posojne panoge in podjetja. Posojilo je bilo treba popisati in denar vplačati v treh mesecih in sicer do 27. avgusta 72, do 10. septembra naslednjih 72, do 1. oktobra pa 37 milijonov. Da se razbremenijo industrija je dežela Zveza bank in hranilnic izjavila, da je pripravljena prevzeti financiranje blagajniških zapisov do 100% pri 4,5% obrestih ne da bi zahtevala amortizacijsko obveznost. Ker se blagajniški zapisi sami obrestujejo po 4,5%, znaša dejanska obremenitev madžarske industrije letno samo 0,25 %.

Jesenski manevri bolgarske vojske

Od 14. do 19. oktobra je imela bolgarska vojska letošnje jesenske manevre. Prisostvoval jim je tudi kralj Boris v spremstvu princa Kyrila. Pregledal je vse čete in 20. oktobra je bila v njegovi navzočnosti velika vojaška parada. Kralj je v nagovoru na vojaštvo izrazil svoje zadovoljstvo in pohvalo. Na paradi se je zbralo tudi mnogo civilnega prebivalstva, ki je prišlo kralju in vojski navdušene manifestacije.

Ljudje, ki vohajo kače

Med najbolj čudne poklice v Indiji spada gotovo poklic ljudi, ki vohajo kače. Vohi mora biti seveda izredno razvit, če hoče človek zavohati kačo v njenem skrivališču. S kosarami, vrečami in močnimi vrvmi opremljen se napoti tak človek v kraje, kjer je mnogo strupenih kač. Po vonju takoj spozna, ali so pod to ali ono skalo kače. Čim jih zavoha, začne razkopavati kamenje in zemljo, da pride do njih. Za lov na kače so najprikladnejše jutranje ure, ker leže kače ob tem času nepremično v svojih ležiščih in tudi niso tako nevarne kakor čez dan, ko se ogrejejo na soncu. Ker pa gre pogosto za zelo nevarne strupene kače, mora biti človek zelo previden, pogumen in spreten, da jim pride do živga.

Bolgarska zdravilna zelišča za Nemčijo

Količina za izvoz v Nemčijo določenih bolgarskih zdravilnih in čajnih zelišč je bila letos ponovno zvišana. Bolgarija bo izvozila v Nemčijo 75.000 netriških stotov zelišč v vrednosti 3 milijonov mark. Pridelovanje zdravilnih zelišč se je v Bolgariji na nemško pobudo znatno razširilo. Prvotno je izvažala Bolgarija v Nemčijo samo lipovo cvetje, pozneje pa vsa zdravilna zelišča. Bolgarija ima zdaj 4000 strokovnjakov za zdravilna zelišča, ki bodo poučevali 50.000 nabiralcev in pridelovalcev zelišč kakšna zdravilna zelišča se v Nemčiji najlažje spravijo v denar.

MERILO

— Na koliko stopinj ste segreli sobo?
— Na petnajst, milostija.
— Kaj mislite, da je za tako veliko sobo to dovolj?

P. G. Wodehouse

PODJETNI SAM

Humorističen roman

»Dober večer«, je rekel Sam in se spoštljivo priklonil mogočni prikazni. »Rad bi govoril z gospodom Batesom.«

Feldmaršal ga je premeril kakor iz neskončne daljave. Človek bi bil dejal, da mu že na prvi pogled ni po duši. Sam ni mogel razumeti, zakaj ne. V svoji uprti misli na bližnje posojilo se je čutil zmognega, ljubiti vse ljudi.

»Z gospodom Batesom...«

»Z gospodom Batesom,« je Sam ponovil.

»Z gospodom Yatesom...«

»Z gospodom Batesom... Batesom. Ne poznate gospoda Batesa?« je silil naš mladenič. Ritem godbe, ki se je razlagala iz notranjosti, je bil tako vznemirljiv, da bi bil najrajši tudi sam poskočil...

»Batesom, pravite?« je še enkrat vprašal feldmaršal.

»Ali pa s Tressiderjem, vse eno je, s katerim...« je Sam dobrodušno odnehal.

»Odlomite se, koga iščete,« mu je z ošabnim glasom zabrusil vrli cerber.

Prav tedaj pa se je z one strani ceste prikazala postava gospoda Willoughbyja Braddocka, ki jo je na vso paro ubiral proti klubu. Oči so mu čudno odstopno buljile predse. Klobuk je bil dokončno izgubljen.

»Bradder,« je zakričal Sam.

Gospod »Bradder« se je obrnil proti njemu, mu mahnil z roko v pozdrav in se z bleščočim smehljajem naglo utrnil v nočno temo.

Sam se je tako iznenada vrnil v tisto neodločno stanju duha, ki ga poznamo iz basni o »Psu in njegovi senici«. Ali naj zdrija za izmuzljivcem, ali naj vztraja na svojem mestu in počaka Batesa? Kaj bi bil storil Napoleon Bonaparte, da je bil v njegovi koži?

Skenil je ostati.

»Star sošolec je bil...« je pojasnil vratarju in se znova obrnil k njemu.

»Aha!« je rekel feldmaršal in izbočil prsi kakor kak narednik.

»Bi zdaj lahko govoril z gospodom Batesom?« je Sam obnovil naskok.

»Ni mogoče.«

»Kako da ne, če je notri,« je Sam oporekel.

»Zato ste pa vi tu zunaj,« ga je zavrnil feldmaršal.

Obrnil mu je hrbet in priskočil k mladi ladyji, ki je pravkar stopala iz avtomobila. V tem, ko je opravljal to poklicno dolžnost, je nekdo s praga vzkliknil:

»O, vendar je prihajate!«

Samu je spet odleglo. Ljubi stari Bates se je bil končno pokazal med vrati.

Izmed četvorice oseb, ki so v gruču stale pred vrati »Jeznoritnega sirsa«, so tri hkratu izpregovorile.

»Prekasno! Bal sem se že, da vas ne bo,« je rekel dragi stari Bates.

»Zelo mi je žal, da sem tako pozna, prijatelj,« je dejala mlada lady.

»O, Bates!« je zaklical Sam.

Mlada lady je krenila skozi vhod, in Bates se ji je pridružil kot zadnja straža. Sam je vnovič zagnal svoj obupni klic. To pot pa res ni bilo razloga, da bi mu izpodletelo!

»Hejo, Bates!«

»Ohoj!« mu je kriknil feldmaršal ter se z izrazom skrajnega neodobiranja počel hlat nad ušesom.

Bates se je sunkoma obrnil. Ob pogledu na Sama se je pokazal na njegovem obličju izraz tiste moreče groze, ki prevzema človeka, če krene po stezi, obraščeni z marjeticami, pa mahoma zagleda pred seboj strahovit prepad, strupeno kačo in leva z odprtim žrelom. V tolikšni nevarnosti se ne bi bil Claude Bates nikoli obotavljal in se tudi to pot ni. Naglo se je okrenil, pokazal Samu hrbet in mu z istimi prožnimi koraki, ki so bili malo prej v plesni dvorani zbujali občudovanje gledalcev, izginil izpred oči.

Nesrečnež je še prepadeno gledal za njim, ko mu je z očitno nedobrohotnim namenom padla po ramenu lopatasta, mesnata roka ter ga zdramila v resnično zemeljsko življenje. Feldmaršal ga je zaničljivo meril z očmi in si ni niti več prizadeval, da bi skril pomen tega pogleda.

»Zdaj se pa spravimo, a?« mu je rekel z nedvoumnim poudarkom. »Nič več me ni volja, da bi se te ogibal.«

»Saj sva bila vendar skupaj v šoli,« je Sam začel.

»Skupaj v šoli, ti pa on?« je feldmaršal porogljivo odvrnil. »Edina šola, ki si jo kdaj videl, je bila

menda ta, da si v hribih pasel ovce. In zdaj izgini, ne da bi kljun odprl, če ne, pokličem redarja.«